

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

НУБІП України

ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

УДК: 378.22.091.12

ПОГОДЖЕНО

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО

НУБІП України

ЗАХИСТУ

Декан гуманітарно-педагогічного
факультету

Завідувач кафедри
педагогіки

_____ І.М. Савицька

_____ Р.В. Сопівник

«__» _____ 2021 р.

«__» _____ 2021 р.

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

НУБІП України

на тему: «Самовиховання як складова системи підготовки
майбутнього педагога»

Спеціальність:

011 «Освітні, педагогічні науки»

Освітньо-професійна програма:

«Педагогіка вищої школи»

Орієнтація освітньої програми:

«Освітньо-професійна»

НУБІП України

Керівник магістерської роботи _____

асистент Моїсєєв В.В.

Виконав: _____

Кривуля І.О.

НУБІП України

КИЇВ-2021

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

НУБІП України

Кафедра педагогіки

Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр

Спеціальність: 01Т «Освітні, педагогічні науки»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри педагогіки

д.п.н., доцент П.В.

Сотівник

« » 2021 року

НУБІП України

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

НУБІП України

студенту **Кривулі Івану Олексійовичу**

1. Тема магістерської роботи: **«Самовиховання як складова системи підготовки майбутнього педагога».**

Затверджена наказом ректора НУБІП України від від 22.06.2021 р. за № 1002 С.

2. Термін подання завершеної роботи на кафедру:

3. Вихідні дані до магістерської роботи: Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Положення про підготовку і захист магістерської роботи у Національному університеті біоресурсів і природокористування України; посібники, словники, довідники, методична, наукова література щодо теми дослідження.

4. Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Визначити Специфіку самовиховання майбутніх педагогів.
Розглянути Динаміка самовиховання студентів

2. Дата видачі завдання: 20.09.2020 р.

Керівник магістерської роботи

В. Моїсеєв

НУБІП України

Завдання прийняв до виконання _____

І. Кривуля

НУБІП України

НУБІП України

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ У ЗВО.....	6
1.1. Самовиховання майбутнього педагога як система	6
1.2. Специфіка самовиховання майбутніх педагогів.....	14
1.3. Модель процесу самовиховання майбутніх педагогів в умовах ЗВО.....	24
Висновки до 1 розділу.....	40
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В ПРОЦЕСІ ПОДГОТОВКИ У ЗВО.....	43
2.1. Діагностика рівня самовиховання майбутніх педагогів у ЗВО.....	43
2.2. Реалізація комплексу організаційно-педагогічних умов самовиховання майбутніх педагогів у ЗВО.....	58
2.3. Динаміка самовиховання студентів.....	60
Висновки до 2 розділу.....	67
ВИСНОВОК.....	69
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74

НУВБІП України

ВСТУП

Актуальність дослідження. Праця сучасного педагога передбачає наявність у фахівця готовності до постійного вирішення нових завдань в умовах динамічно мінливого соціуму, вимагає безперервного вдосконалення кваліфікації і розвитку здатності до самовиховання. Культура самовиховання складається в умовах різних освітніх систем і, перш за все, під час навчання у ЗВО. Якість освіти визначається, в кінцевому рахунку, тим, наскільки воно здатне перевести навчання в самонавчання, освіту в самоосвіту. Це і складає сутність перекладу учня в позицію суб'єкта навчання.

Сьогодні роль самовиховання студентів надзвичайно велика, оскільки в самоосвіті здійснюється якісне особистісне становлення, освоєння теоретичних і практичних знань, формується звичка до самостійної інтелектуальної праці. За своєю аксіологічною і функціональною природою педагогічна діяльність належить до числа багатопланових і трудомістких професій в області «людина-людина». Педагогічна діяльність, спрямована на сприяння соціалізації, надання допомоги людям з особливими проблемами соціального становлення та розвитку, передбачає здійснення педагогом функцій організації, підтримки, педагогічної допомоги, правового захисту та ін. Все це вимагає високої кваліфікації і потреби в самоосвіті.

Як показує аналіз філософських, соціологічних, психологічних, педагогічних досліджень, проблеми підготовки учнів до самовиховання протягом останніх 20-30 років активно розробляються.

Теоретичну основу самовиховання досліджували такі вчені, як: Л.Бондар, О.Герасимова, П.Гальперін, Ю.Демченко, Н.Довмантович, С.Капран, З.Лук'янова, С.Мішин, А.Мислівченко, О.Ножовнік, І.Палагута, Н.Сидорчук, П.Суханов тощо.

НУВБІП УКРАЇНИ

Мета дослідження – обґрунтування теоретичних основ самовиховання як складової системи підготовки майбутнього педагога.

НУВБІП УКРАЇНИ

Об'єкт дослідження - самовиховання в професійній підготовці педагогів в умовах вищої школи.

Предмет дослідження - процес самовиховання майбутніх педагогів у ЗВО.

Відповідно до проблеми, мети, об'єкту і предмету дослідження були поставлені наступні завдання:

НУВБІП УКРАЇНИ

1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми самовиховання у психолого-педагогічній науці.

2. Виявити специфіку самовиховання педагога.

3. Розробити і реалізувати в практиці процес самовиховання майбутніх педагогів в умовах ЗВО.

НУВБІП УКРАЇНИ

4. Обґрунтувати і перевірити на практиці забезпечення процесу самовиховання майбутніх педагогів.

Для вирішення поставлених завдань і перевірки вихідних наукових припущень використовувався комплекс методів дослідження: теоретичний аналіз літератури з проблеми; діагностичні методи анкетування, бесіди з педагогами, студентами і викладачами; спостереження; оцінювання; моделювання; аналіз продуктів самостійної практичної, творчої та дослідницької діяльності студентів; дослідно-експериментальна робота, узагальнення її результатів.

НУВБІП УКРАЇНИ

Наукова новизна і теоретичне значення.
- виявлено і обґрунтовано специфіку самовиховання педагогів його теоретичну, методичну та практичну площину, в зв'язку з чим визначено

НУВБІП УКРАЇНИ

сутність, функції, компоненти, сукупність способів прийомів і правил самовиховання педагога, а також виявлена обумовленість прояву мотивів і напрямків самовиховання переважаючими в діяльності педагога функціями;

НУБІП України

- розкрито сутність і специфіку педагогічного забезпечення

самовиховання студентів педагогічної спеціальності, яка полягає в побудові

освітнього простору цілісного і різнобічного розуміння студентами професії і

можливостей самореалізації у виконанні її місії - надання своєчасної та

компетентної педагогічної допомоги різним категоріям населення,

- розроблено модель процесу самовиховання майбутніх педагогів в

умовах ЗВО як безперервної низки періодів-циклів, побудованих поетапно і

відповідають логіці становлення студентів як суб'єктів педагогічної діяльності;

- обґрунтовано критерії та рівні самовиховання майбутніх педагогів,

- виявлені і експериментально підтверджені організаційно-педагогічні

умови, що забезпечують ефективність самовиховання майбутніх педагогів в

процесі їх професійної підготовки у вищому навчальному закладі.

Практична значимість дослідження полягає в тому, що в ньому

експериментально перевірено програма спеціального курсу «Самовиховання

майбутнього педагога», визначені можливості навчання дисциплін

спеціальності, педагогічного керівництва професійної практикою, науково-

дослідною роботою студентів в організації самовиховання майбутніх педагогів,

а також розроблено та апробовано методика, що дозволяє діагностувати рівень

самовиховання педагогів.

Структура роботи. Робота містить вступ, два розділи, висновки до

розділів, загальні висновки, список використаних джерел.

НУБІП України

НУБІП України

НУВБІП України

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ

ПЕДАГОГІВ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ У ЗВО

1.1. Самовиховання майбутнього педагога як система

Психолого-педагогічний аналіз самовиховання майбутнього педагога дає підстави розглядати його як систему, що характеризується цілісністю, взаємозв'язками всіх частин. Структура виховання охоплює:

1) цілі самовиховання. регулюють суспільні цілі, які мають такий самий напрямок – моральний, естетичний, фізичний та ін.;

2) зміст та завдання самовиховання. Передбачається така поведінка та діяльність, які сприяють досягненню мети самовиховання, що суттєво залежить від психічних якостей особистості, її інтелектуальної, емоційної та вольової сфер;

3) засоби самовиховання. Вони є своєрідними способами на себе. Серед них – ознайомлення з різними видами мистецтва, читання наукової та художньої літератури, власна педагогічна діяльність тощо;

4) результати самовиховання. Це ті зміни, що сталися в особистості внаслідок самовиховання.

Щоб отримати бажаний результат і наблизити свій реальний образ до ідеалу, слід керувати власним розвитком. Це означає насамперед уміння взяти він відповідальність за власне життя. Перекладаючи цю відповідальність іншим, людина потрапляє у залежність від нього, та її розвиток уповільнюється [12].

Професійне самовиховання передбачає таку послідовність дій: вибір особистісно значимих цілей та завдань самовиховання; планування діяльності

НУБІП України

та створення програми самовиховання; вибір методів та прийомів самовиховання; зіставлення досягнутих результатів з очікуваними; корекція програми самовиховання з урахуванням результатів самоконтролю та самооцінки.

НУБІП України

Вибір особистісно значимих цілей та завдань. Це важливий крок професійного самовиховання, адже від вибору мети залежить ефективність роботи. Чим ширша й значима мета, то швидше вона може стати перспективою у житті. Метою повинні бути не поодинокі цілі (прагнення отримати вищу, ніж сусід по партії, оцінку за контрольну, успішно здати колоквиум з певною темою тощо), а загальні, що сприяють розвитку власної індивідуальності.

НУБІП України

Якщо їх буде досягнуто, то людина зможе досягти життєво важливих цілей.

НУБІП України

Серед цілей самовиховання виділяють:

1) досягнення згоди із собою. Для цього слід навчитися приймати себе таким, яким я є, визнати власні недоліки;

НУБІП України

2) досягнення гармонії з найближчим оточенням. Щоб досягти свободи та згоди з найближчим оточенням, потрібно навчитися змінювати своє ставлення до нього, шукати у всьому позитивні аспекти, вміти прощати і не бути рабом речей. З іншого боку, слід контролювати власні емоції, тобто усвідомити ті розумові операції, у яких вони виникають;

НУБІП України

3) усунення шкідливих звичок. Необхідно намагатися позбутися їх якнайшвидше, адже деякі з них можуть блокувати досягнення певної життєвої мети;

НУБІП України

4) контроль власних потреб та управління ними. Будь-яка надмірна потреба людини гальмує інші прояви особистості. За відсутності контролю за потребами поведінка людини стає схожою на поведінку алкоголіка -

НУБІП України

концентрація думок на певній потребі, стан внутрішньої дисгармонії та постійної незадоволеності, порушення взаємовідносин;

НУБІП України

б) розвиток педагогічних здібностей та умінь. Завдання майбутнього педагога у тому, щоб розвивати у собі особливі здібності, необхідні успішного оволодіння професією, досягнення високих результатів [39].

НУБІП України

Основним завданням майбутнього педагога є вдосконалення професійно значущих якостей особистості: розширення світогляду, збереження та зміцнення професійного здоров'я, підвищення рівня методичної підготовки, формування своєї духовної культури, педагогічного мислення, творчості тощо. Тому, визначаючи мету самовдосконалення, важливо відповісти собі не тільки на питання "Яким я хочу бути?", а й на питання "Для чого я хочу таким бути?».

НУБІП України

Планування діяльності та створення програми самовиховання. Після визначення мети особистісного розвитку людина має спланувати свою діяльність та створити програму самовиховання.

НУБІП України

Програма професійного самовиховання – програма дій щодо досягнення конкретних цілей самовиховання з урахуванням вимог педагогічної професії.

НУБІП України

Побудові програми самовиховання, як правило, передують вироблення системи правил життя, які поступово стають принципами поведінки та діяльності. Наприклад, ніколи і нікуди не запізнюватися, ніколи і нікому не відмовляти у допомозі, не бути категоричним тощо. Процес самопрограмування особистості є нічим іншим, як матеріалізацією власного

НУБІП України

прогнозу щодо можливостей самовдосконалення.

Програма професійного самовиховання визначає найважливіші та змістові компоненти педагогічної діяльності, склад професійних умінь та служить орієнтовною основою для складання студентом індивідуального плану самовиховання з урахуванням особливостей та рівнів розвитку в собі необхідних умінь та здібностей [17].

НУБІП України

У процесі роботи з себе потрібні план-максимум (на тривалий час) та план-мінімум (на день, тиждень, місяць, семестр).

НУБІП України

Для студентів-першокурсників, які тільки почали займатися самовихованою діяльністю та не мають досвіду роботи над собою, програма

має містити такі розділи: самопізнання та самовиховання; оволодіння культурою навчальної праці; самовиховання.

Програма самовиховання та саморозвитку майбутнього педагога має відображати основні вимоги до педагогічної професії, до того, що становить у ній загальне, особливе та індивідуальне.

Існує п'ять перших кроків самовдосконалення як основу для програми самовиховання та саморозвитку:

1) Самооздоровлення. Важливі не так результати, як те, як і для чого їх досягати. Фізичне здоров'я - не самоціль, а один із засобів одухотворення життя;

2) Самоспілкування. Переоцінка цінностей, оновлення віри, критика своїх уявлень про те, що таке добре і що таке погано;

3) Розвиток самотності. Справжня самотність полягає у прагненні до оригінальності, а прагненні бути собою. Не обов'язково бути дипломованим вченим, стрибати вище за інших, писати вірші. Оригінальність виникає сама, самотність розвивається, коли людина стає поетом, дослідником та рекордсменом свого життя, і при цьому не важливо, відрізняється вона від інших зовнішньою формою існування. Тільки в цьому випадку людина стає справді цікавою;

4) Самовиховання. Необхідно з'ясувати для себе, чи все можливе робиться для своєї освіти, відбувається це регулярно і повноцінно, чи вміло обрано методи та способи;

5) Вихід із самотності. Є лише один шлях виходу з самотності – знайти справжніх друзів. А це можливо тільки тоді, коли станеш такою людиною, яку хотілося б мати за друга.

НУВБІП України

Процес підготовки майбутнього педагога в сучасних умовах орієнтований на здібності та нахили студента, рівень його початкової підготовки, прагнення самостійно збирати інформацію, аналізувати її, співвідносити з реальним світом. Тому кожен студент може будувати власну модель самовиховання та саморозвитку. Особистісно орієнтовані технології

підготовки майбутніх педагогів передбачають вільний вибір студентом моделі свого професійного самовдосконалення (зростання) за допомогою розроблених фахівцями авторських програм самовиховання. Студентам пропонують певні компоненти, які можуть увійти до програми. Конкретну структуру та зміст програми, термін її реалізації визначає сам студент [37].

Структура авторської програми може містити такі компоненти:

- а) оволодіння обов'язковими та навчальними предметами на вибір;
- б) ознайомлення з основними розділами кваліфікаційної характеристики;
- в) самотестування своїх професійно значущих особистісних якостей та визначення розвитку тих, що недостатньо сформовані;
- г) аналіз та визначення шляхів усунення негативних особистісних якостей;
- г) формулювання вимог до власного способу життя (фізичне здоров'я, інтелектуальний та духовний розвиток);
- д) вивчення новаторського педагогічного досвіду найкращих педагогів, визначення шляхів його використання у своїй роботі;
- е) інші розділи авторської програми. Безперечно, не всі завдання та напрямки роботи над собою можна зафіксувати у плані та програмі професійного самовиховання. Важливо, щоб кожен майбутній педагог виробив свій кодекс правил та принципів та неухильно дотримувався їх.

Програма професійного самовиховання - програма дій щодо досягнення конкретних цілей самовиховання з урахуванням вимог педагогічної професії.

НУБІП України

Побудові програми самовиховання, як правило, передуює вироблення системи правил життя, які поступово стають принципами поведінки та

НУБІП України

діяльності. Наприклад, ніколи і нікуди не запізнюватися, ніколи і нікому не відмовляти у допомозі, не бути категоричним тощо. Процес самопрограмування особистості є нічим іншим, як матеріалізацією власного прогнозу щодо можливостей самовдосконалення [21].

НУБІП України

Програма професійного самовиховання визначає найважливіші та змістові компоненти педагогічної діяльності, склад професійних умінь та служить орієнтовною основою для складання студентом індивідуального плану самовиховання з урахуванням особливостей та рівнів розвитку в собі необхідних умінь та здібностей.

НУБІП України

У процесі роботи з себе потрібні план-максимум (на тривалий час) та план-мінімум (на день, тиждень, місяць, семестр).

Для студентів-першокурсників, які тільки почали займатися самовихованою діяльністю та не мають досвіду роботи над собою, програма має містити такі розділи: самопізнання та самовиховання; оволодіння культурою навчальної праці; самовиховання.

НУБІП України

Програма самовиховання та саморозвитку майбутнього педагога має відображати основні вимоги до педагогічної професії, до того, що становить у ній загальне, особливе та індивідуальне.

НУБІП України

Сутність самонаказів полягає у наказі самому собі. Це дієвий спосіб формування духу та вміння керувати собою навіть у найскладніших ситуаціях. Ефективність самонаказів зростає, якщо він поєднується із самопереконанням, тобто коли людина постійно знаходить нові докази та аргументи на користь виконання самонаказів.

НУБІП України

Самосхвалення - це своєрідне "погладження" себе, висловлювання задоволення собою від досягнутого успіху, зробленого.

НУВІП УКРАЇНИ

Самозаохочення є нагородженням самого себе за досягнутий успіх. У деяких випадках, щоб закріпити позитивний емоційний стан від подолання певних труднощів, можна зробити для себе щось приємне (наприклад, піти на прогулянку або відвідати дискотеку). Таке самозаохочення завжди посилює задоволення від досягнення певного успіху. До самозаохочення вдаються,

коли потрібно подолати негативні риси характеру.

Самопокарання доречно і навіть необхідне, коли людина знає, що невдача у певній справі є наслідком її лінощів, байдужості, недбалості тощо. Тоді можна і "в кут поставити себе", заборонити собі щось бажане, приємне, але не слід займатися самоз'їданням. Головне - отримати урок з невдачі і дати собі слово більше не повторювати помилок.

Самоконтроль - це свідоме самостійне регулювання особистістю своєї поведінки, її мотивів та спонукань на основі виявлення відхилень від загальноприйнятих вимог у думках, вчинках, діях. Механізм самоконтролю охоплює самоаналіз, самооцінку, самокритику, самообмеження.

Усі охарактеризовані методи самовиховання можна розділити на дві групи: методи насильницького та ненасильницького управління собою. Насильницькі методи управління об'єднані під гаслом: "Якщо не буде бажаної поведінки, то мені буде погано", а ненасильницькі - "Якщо буде бажана поведінка, то мені буде добре". На перший погляд, різниця невелика. Однак те

саме дію, те саме поведінка можуть пояснюватися різними (часто протилежними) мотивами. Людина може працювати, щоб позбутися покарання за невиконане завдання, а може робити те саме тому, що отримує задоволення від процесу роботи та усвідомлення того, що її результати кому дадуть користь. Безперечно, ефективність праці у другому випадку буде значно вищою.

НУВІП УКРАЇНИ

НУВБІП УКРАЇНИ

Досконале оволодіння інтегральним умінням педагогічно мислити та діяти сприяють спеціальні вправи, тренінги, спрямовані на розвиток спостережливості, уваги, комунікативних умінь тощо.

Важливу роль досягненні мети самовиховання грає установка. Завдяки ній людина вибирає з навколишньої дійсності або з власного досвіду необхідні поведінки об'єкти з метою реалізації запланованих дій, задоволення потреб. Без неї всі зусилля щодо самовиховання будуть марними.

Усі методи та прийоми самовиховання тісно пов'язані між собою, переплітаються, а іноді використовуються майже одночасно. Наприклад, студент, який під час педагогічної практики прагне розвинути свої комунікативні вміння, переконує себе в тому, що у нього все вийде добре, що

він відчуватиме радість від спілкування з учнями, залишаючись при цьому вимогливим, уважним, тактовним. Він вселяє собі певну позитивну установку спілкування. У реальних умовах, коли потрібно після уроків залишитися з класом, незважаючи на те, що не вистачає сил, педагог наказує собі бути терплячим, комунікабельним, здатним продовжити професійне спілкування.

Зіставлення досягнутих результатів з очікуваними. Воно має показати позитивні зміни в особистості та успішне просування у навчально-науковій діяльності. Все це проявляється у покращенні якості навчання, усвідомленні своїх успіхів. Чим кращі конкретні результати діяльності (бали в заліковій книжці, похвала педагогів, оцінка однокурсників тощо), тим сильніша потреба в самовдосконаленні.

Усі особистісні зміни (інтелектуальний, духовний розвиток, вміння керувати своїм психічним станом та зміцнювати своє професійне здоров'я, волява цілеспрямованість, розвиток педагогічних здібностей) стають потужним стимулом у професійному та особистісному саморозвитку, оскільки формують потребу у самовдосконаленні [4].

НУБІП України

Корекція програми самовиховання. Вона здійснюється на основі самоконтролю та самооцінки, які дозволяють не лише прискорити свій поступ у саморозвитку, а й вчасно помітити помилки, внести відповідні корективи до плану подальшої роботи. Тому з цією метою студентам доцільно вести щоденник, у якому відображати зміст та характер роботи над собою за день,

тиждень, місяць. Слід пам'ятати, що кожен компонент технології професійного самовиховання необхідний успішного оволодіння процесом самовдосконалення. Нехтування хоча б одним з них зробить технологію недієвою або призведе до помилок, які буде важко виправити.

Отже, самовиховання - це один з різновидів людської діяльності, важка робота над собою. Її ефективність залежить насамперед від цілеспрямованості людини, наявності у неї стійкої мотивації, позитивних установок, правильного вибору методів самовдосконалення, систематичності зусиль та постійного самоконтролю. Без самовиховання неможливе досягнення успіху в навчанні, педагогічній діяльності, сімейних відносинах і в житті в цілому.

1.2. Специфіка самовиховання майбутніх педагогів

Самоосвітня діяльність - це самостійна діяльність особистості, спрямована на самонавчання і самовиховання, що забезпечує творчу, конструктивну та ефективну взаємодію з навколишнім світом, що сприяє її інкультурації та соціалізації.

Самоосвітня діяльність характеризується двосторонньою спрямованістю на самонавчання і самовиховання. При цьому під самонавчанням розуміється як процес і результат отримання людиною знань, умінь, навичок за допомогою власних прагнень і самостійно обраних методів, форм і засобів, а

НУБІП України

самовиховання розглядається як систематична діяльність людини, спрямована на вироблення або вдосконалення моральних, фізичних, естетичних якостей,

НУБІП України

звичок поведінки відповідно до визначеного соціально обумовленим ідеалом; про самовихованні ми також можемо говорити як про процес, так і про результат. Отже, самонавчання і самовиховання, в нашому розумінні,

представляють собою окремі і в той же час взаємопов'язані складові самовиховання.

НУБІП України

Сутність і зміст поняття «самовиховання» сьогодні включають такі аспекти його розгляду: це процес зміни, розвитку, вдосконалення шляхом власних зусиль склалася у особистості системи знань і відносин протягом

усього життя; це метод придбання знань про світ і закономірності його

НУБІП України

розвитку на основі самостійних занять, систематичної цілеспрямованої роботи з першоджерелами, наукової, навчально-методичної та іншою літературою; це засіб професійного та особистісного зростання; абсолютна форма

нескінченного, безперервного оволодіння новими знаннями, вміннями,

навичками, загальнокультурних і професійними компетенціями у зв'язку з

НУБІП України

мінливими умовами життя, прискореним науково-технічним прогресом; спеціально організована в суспільстві система умов і навчально-освітніх, методичних і наукових органів і установ, необхідних для розвитку людини

[12].

НУБІП України

Самоосвітня діяльність студентів ЗВО, як і будь-яка інша діяльність, вивчається в рамках генетичного, структурно-функціонального та динамічного підходів. Специфічними принципами організації самоосвітньої

діяльності студентів ЗВО в процесі професійної соціалізації ми вважаємо: 1)

принцип синхронізації та інтеграції зусиль при розвитку у студентів

НУБІП України

нормативно-освітнього компоненту діяльності; 2) принцип взаємної обумовленості і симулювання процесів розвитку компонентів діяльності.

НУВБІП України

Управління організацією самоосвітньої діяльності студентів ЗВО

ґрунтується на загальній теорії управління системами, що забезпечує їх

цілісність, функціонування та розвиток. Управління самоосвітньою діяльністю студентів ЗВО є системну інтеграцію процесів інформатизації та гуманізації, яка виявляється, перш за все, через персоніфікацію, що забезпечує

максимальний прояв особистостей студентів і викладачів.

Важливою організаційною умовою стає системний синергізм і компліментарність елементів, що становлять процес організації самоосвітньої діяльності студентів ЗВО. Системно-діяльнісний характер управління самоосвітньою діяльністю студентів ЗВО виходить з осмислення цілісності

освітньої системи, ступеня взаємозв'язку і взаємодії її елементів,

співвідпорядкованості цільових орієнтирів в діяльності. Нелінійність управління самоосвітньою діяльністю студентів ЗВО має на увазі вплив соціального замовлення, студентських та педагогічних ініціатив в управлінні

даним процесом.

У широкому плані стратегія управління самоосвітньою діяльністю студентів ЗВО повинна формуватися з урахуванням соціокультурної функції.

Інтегративність управління самоосвітньою діяльністю студентів передбачає об'єднання зусиль усіх її суб'єктів в цьому процесі. Герменевтичний

компонент організації самоосвітньої діяльності студентів орієнтує на

виявлення ціннісно-сміслового змісту даного процесу. З огляду на загальнокультурні традиції, інтереси і мотиви особистості. Комунікаційно-діалогічний характер організації самоосвітньої діяльності студентів орієнтує

на взаємодію всіх суб'єктів даного процесу.

До найважливіших джерел самовиховання педагога відносяться наукова, навчально-методична, художня література, нормативно-правові акти, періодика, що відображає проблеми теорії і практики педагогіки та соціальної роботи, засоби масової комунікації (ЗМК), спілкування, практична

НУВБІП УКРАЇНИ

педагогічна діяльність, досвід її здійснення, власний життєвий досвід педагога. Для педагога набагато більше значення, ніж для педагога, мають такі

НУВБІП УКРАЇНИ

джерела інформації, як спілкування, професійна практична діяльність, власний досвід життєдіяльності.

Відповідно до даних теоретичного аналізу структура самовиховання педагога може бути представлена у вигляді чотирьох компонентів:

НУВБІП УКРАЇНИ

особистісного, гностичного, операційного, управлінського, - пов'язаних між собою так, що особистісний компонент є первинним, визначає загальну спрямованість і зміст самовиховання педагога та кожен компонент обумовлює розвиток трьох інших [55].

Особистісний компонент в самоосвіті педагога займає провідне місце.

НУВБІП УКРАЇНИ

Особистісний компонент забезпечує прагнення здійснювати професійну самоосвіту, а також можливості особистості в досягненні високих результатів освітньої діяльності.

Даний компонент передбачає, перш за все, усвідомлення фахівцем

НУВБІП УКРАЇНИ

особистої і соціальної значущості безперервної освіти і, наявність стійких пізнавальних інтересів в області психології, педагогіки та соціальної роботи, наявність потреби в самоосвіті. Найбільш значущим для розвитку педагогічної діяльності є прояв потреби в самоосвіті в мотивах професійно-трудоного

НУВБІП УКРАЇНИ

плану, коли є впевненість в тому, що результати самоосвітньої діяльності будуть впроваджені в реальний процес праці і професійного вдосконалення.

Крім того, важливими є також мотиви духовного плану, пов'язані з розумінням ролі самовиховання як засобу самореалізації особистості, підвищення її

НУВБІП УКРАЇНИ

культурно-освітнього рівня. Виникнення таких мотивів обумовлено

розумінням особистістю сутності та особливостей педагогічної діяльності,

вимог, які пред'являються до її суб'єкту, при вираженому прагненні стати педагогом.

НУБІП України

В силу специфіки професійної діяльності педагога істотна частина інформації, з якою він працює, надходить до нього в процесі взаємодії з

НУБІП України

різними людьми (клієнтами, їх найближчим оточенням, фахівцями різних профілів, громадськістю та ін.). Це, в свою чергу, визначає необхідність включення в особистісний компонент самовиховання педагога професійно

важливих якостей:

- морально-етичних - гуманність, доброзичливість, чуйність, терпимість, відповідальність;

НУБІП України

- емоційно-вольових - емпатія, переважання позитивних емоцій, цілеспрямованість, організованість, наполегливість у досягненні поставленої

мети, самовладання, здатність знаходити шляхи подолання труднощів своєї

професійної діяльності;

НУБІП України

- комунікативних - висока комунікабельність, соціальна сміливість, володіння технікою мовної діяльності [1]

Для самоосвітньої діяльності педагога особливе значення мають

гнучкість і оперативність мислення, допитливість, креативність, здатність до аналізу і розуміння соціальних явищ. Інтелектуальна характеристики особистості, а також позитивне ставлення до навчання, самостійкість, критичність, працьовитість.

НУБІП України

Гностичний компонент забезпечує теоретичну базу самоосвітньої діяльності педагога, представляючи собою засвоєну ним систему науково-практичних знань.

НУБІП України

Гностичний компонент самовиховання педагога, по-перше, містить загальноосвітні знання - засвоєні, в основному, ще в період шкільного

навчання факти, поняття, закони, принципи, судження про світ і людину, що становлять фундамент освіченості особистості.

НУБІП України

По-друге, в зміст даного компонента входять професійні знання - відомості з загально-професійних та спеціальних дисциплін, що становлять

НУБІП України

суть професії педагога та певні державного стандарту відповідного професійної освіти. В силу інтегрованої професійної діяльності педагога

необхідно освоювати і оновлювати знання з різноманітних суміжних областей [45].

Професійні знання педагога характеризують його теоретичну підготовленість за наступними напрямками:

- загальнокультурному - знання філософії, соціології, культурології та ін.),

- медико-біологічному - знання основ анатомії, фізіології і гігієни дітей та підлітків, основ здорового способу життя і профілактики хвороб і ін.;

- психолого-педагогічному - знання психології людини, вікової, соціальної, педагогічної психології, педагогічних теорій, систем, технологій та ін.;

- предметного - знання соціальної політики, теорії та історії соціальної педагогіки, основ соціальної роботи, педагогічної комунікації, методики і технології роботи педагога та ін.

По-третє, гностичний компонент включає знання в області самовиховання, необхідні для здійснення цього виду діяльності: знання про сутність самовиховання людини, самовиховання педагога, його функціях, структурі, формах і джерелах, методикою (про побудову програми самовиховання, раціональної організації свого часу, способах роботи з джерелами та ін.).

Нарешті, особливе місце в даному компоненті самовиховання педагога займає розуміння сутності педагогічної роботи, її цілей і місії. Цей елемент є визначальним у формуванні професійної мотивації самовиховання [5].

Операційний компонент обумовлює ефективність протікання процесу самовиховання, пошуку, засвоєння і переробки теоретичної і емпіричної

НУВБІП УКРАЇНИ

педагогічної інформації, а також реалізації професійних знань у практичній діяльності педагога.

НУВБІП УКРАЇНИ

Операційний компонент характеризується комплексом умінь, які об'єднуються нами в три групи: вміння, пов'язані з операціями розумових дій; вміння працювати з джерелами педагогічної інформації; вміння застосовувати професійні знання в практичній педагогічній діяльності.

НУВБІП УКРАЇНИ

Самовиховання неможлива без сформованих операцій розумової діяльності - умінь в конкретному бачити загальне, із загального виділяти конкретне, здійснювати розумові операції аналізу та синтезу, систематизувати, класифікувати. Вони виступають тим підставою, на якому базуються вміння двох інших груп [30].

НУВБІП УКРАЇНИ

У самоосвіті педагога велика роль умінь працювати з джерелами. З огляду на різноманіття джерел педагогічної інформації дана група включає широкий перелік умінь. До них ми відносимо вміння орієнтуватися в класифікації джерел; вміння підбирати необхідну літературу, працювати з каталогами та бібліографією; вміння користуватися посібниками і довідковим матеріалом (словниками, довідниками, таблицями та ін.); вміння користуватися банком комп'ютерної інформації; володіння різними типами читання (суцільне, повторне, побіжне, ознайомлювальне, фрагментарне і т.д.);

НУВБІП УКРАЇНИ

культуру сприйняття інформації (в тому числі ненауковою) від різних джерел, яка передбачає відбір значимого матеріалу, встановлення взаємозв'язків вищелюваних частин, угруповання матеріалу, визначення своєї позиції до отриманого знання.

НУВБІП УКРАЇНИ

До складу даної групи умінь входять і комунікативні вміння: вміння слухати; вміння відстоювати свою точку зору і переконувати інших у процесі дискусії; вміння уникати конфліктів в процесі спільної діяльності; вміння співпрацювати в професійній самоосвіті.

НУВБІП УКРАЇНИ

НУВБІП України

Ще однією складовою групи умінь працювати з джерелами інформації є володіння різними прийомами фіксації прочитаного і прослуханого - складання плану, анотації, конспекту, реферату, тез; виписки, цитування, позначки, рецензування [17].

НУВБІП України

Оскільки цінним джерелом самовиховання для педагога є сама педагогічна діяльність, необхідними вміннями виступають вміння аналізувати практику і досвід роботи фахівців педагогічної сфери, вміння використовувати методи педагогічного дослідження для збору і аналізу інформації в педагогічному процесі.

НУВБІП України

Професійна діяльність вимагає від педагога не стільки накопичення професійних знань, скільки розвитку умінь їх застосовувати в практичній роботі. Для вдосконалення педагогічної діяльності найбільш значущі вміння, що дозволяють фахівцеві гнучко реагувати на постійно мінливі умови дійсності і здійснювати свою роботу в складних, нестандартних ситуаціях.

НУВБІП України

Саме тому до складу самовиховання педагога ми включаємо окрему групу умінь - вміння застосовувати професійні знання в практичній діяльності. У неї входять: вміння аналізувати соціальні процеси і явища, розуміти і переживати конкретні ситуації; вміння творчо переробляти, інтегрувати наявні знання про способи, методи, техніки педагогічної допомоги; вміння реалізувати комплексне педагогічне знання відповідно до ситуації [9].

НУВБІП України

Управлінський компонент забезпечує організацію педагогом своєї освітньої діяльності, її регулювання.

НУВБІП України

Здібності й вміння самоорганізації, самоврядування, а також характеристики інших компонентів самовиховання (особистісні характеристики, знання, вміння), будучи необхідними його передумовами, в той же час самі удосконалюються в ході самоосвітньої діяльності [17,13,27].

НУВБІП України

Управлінський компонент самовиховання педагога складають вміння висувати і реалізовувати завдання самовиховання, вибирати джерела і форми

НУБІП України

самовиховання, планувати свою діяльність по самоосвіті, розподіляти час, створювати сприятливі умови для власної діяльності, а також уміння

НУБІП України

самооцінки, самоаналізу, самоконтролю процесу і результатів самоосвітньої діяльності.

Самооцінка, самоконтроль і самоаналіз виступають в ряду головних умов самовиховання та самовдосконалення педагога.

НУБІП України

Під самооцінкою в психології та педагогіці розуміють «думки і судження людини про себе, своїх якостях, достоїнствах, недоліки, здібностях, потенційні можливості, а також про своє місце і роль серед інших людей, про соціальну значущість діяльності, якою він займається, і її ефективності» [47;

9].

НУБІП України

Ставлячись до ядра особистості, самооцінка є важливим регулятором її поведінки. Від самооцінки залежать взаємини людини з оточуючими, його критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів і невдач, тим самим самооцінка впливає на ефективність діяльності людини і подальший розвиток його особистості [21].

НУБІП України

Самоконтроль є вільне, свідоме, позбавлене зовнішнього примусу регулювання своєї поведінки, його мотивів і спонукань. Як відзначають дослідники, здатність до самоконтролю складається в процесі освоєння морально-етичного досвіду. Рівень її розвитку залежить від переконань, знань,

НУБІП України

навичок, а також від самооцінки своїх дій, мотивів, моральних якостей. Самоконтроль зміцнює волюву і духовну сфери особистості, забезпечує утримання себе в рамках прийнятих і внутрішньо схвалених правил [47].

НУБІП України

Самоаналіз педагогічної діяльності передбачає вивчення педагогом стану і результатів власної роботи (в зіставленні з вихідними даними, поставленими завданнями, наміченим планом діяльності та ін.). Встановлення причинно-наслідкових взаємозв'язків між елементами педагогічних явищ, визначення шляхів подальшого її вдосконалення.

НУВБІП УКРАЇНИ

Аналіз власної діяльності, в тому числі самоосвітньої, допомагає педагогу усвідомити виникають у нього труднощі в роботі, знайти грамотні шляхи їх подолання.

НУВБІП УКРАЇНИ

Аналіз своєї діяльності і постійна самовиховання сприяють подоланню педагогом різноманітних труднощів, що виникають при виконанні ним своїх професійних функцій.

НУВБІП УКРАЇНИ

В цілому, розвиток в процесі самовиховання умінь самоврядування дозволяє усунути слабкі сторони в діяльності педагога, оптимально використовувати час, поліпшити організацію праці, забезпечити заплановані результати, а також звільнити час для відпочинку і самовдосконалення [77].

НУВБІП УКРАЇНИ

Дослідження сутності, функцій і компонентів самовиховання педагога виявляє специфіку даного виду діяльності в теоретичному аспекті. На нашу думку, правомірно також говорити про особливості самовиховання педагога в методичному і практичному аспектах.

НУВБІП УКРАЇНИ

Методичний аспект самовиховання педагога представлений сукупністю способів, прийомів, технік, правил самоосвітньої діяльності. Зміст конкретних методик, що забезпечують самоосвіту, не змінюється при використанні їх представниками різних професій. Однак склад методичного забезпечення, необхідного того чи іншого фахівця для самовиховання, визначається особливостями професійної діяльності і, отже, специфічний.

НУВБІП УКРАЇНИ

Практичний аспект самовиховання педагога характеризується різноманітністю проявів мотивів і інтересів в даній області, а також напрямків діяльності (в залежності від спеціалізації, що переважають у роботі педагога функцій). Тут виявляються індивідуальні стилі самоосвітньої діяльності, різні

НУВБІП УКРАЇНИ

рівні її успішності. Головною особливістю практичного аспекту є злиття самовиховання з педагогічною діяльністю та життєдіяльністю самого педагога за умови реалізації в процесі їх здійснення завдань самовиховання.

НУБІП України

Таким чином, аналіз специфіки самоосвітньої діяльності педагога дозволяє зробити наступні висновки.

НУБІП України

Педагогічна діяльність може бути представлена як різновид професійної діяльності, спрямована на забезпечення освітньо-виховними засобами соціалізації особистості, і охарактеризована через такі параметри, як функції діяльності та особистісна характеристика педагога [45].

НУБІП України

Специфіка самовиховання педагога обумовлена сутністю і особливостями педагогічної діяльності та розкривається в теоретичному (сутність, функції, компоненти), методичному (сукупність способів, прийомів, технік, правил самообразовательної діяльності педагога) та практичному

НУБІП України

(різноманітність проявів мотивів і напрямків самовиховання, його взаємозв'язок з педагогічною діяльністю та життєдіяльністю педагога) аспектах.

НУБІП України

1.3. Модель процесу самовиховання майбутніх педагогів в умовах ЗВО

НУБІП України

Процес зміни самовиховання студента має всі ознаки. Він здійснюється в ході професійної освіти і зі зміною етапу професійної підготовки трансформує свої функції, не може бути віднесений до випадкових процесів, має свої закономірності [21]. Даний процес спрямований на вдосконалення самоосвітньої діяльності майбутнього педагога, що виражається в переході її на більш високий рівень, придбанні нових структурних елементів самовиховання педагога, поліпшення наявних.

НУБІП України

В рамках нашого дослідження «розвиток» означає такі зміни в самоосвітній діяльності майбутнього педагога, які відбуваються, перш за все, завдяки внутрішнім можливостям самої особистості, а не зовнішнім

НУВБІП УКРАЇНИ

педагогічним впливам. Головним завданням освітньої системи вузу стає при цьому створення умов для повноцінного прояву і розвитку певних особистісних параметрів, необхідних для здійснення самовиховання.

НУВБІП УКРАЇНИ

В якості другого аспекту даного підходу виступає діяльнісний компонент, хоча таке їх розмежування умовно і може бути проведено лише

теоретично. Обидва компоненти нерозривно пов'язані один з одним в силу того, що особистість виступає суб'єктом діяльності, яка, в свою чергу, поряд з дією інших чинників (наприклад, спілкуванням) визначає його особистісний розвиток [33].

НУВБІП УКРАЇНИ

Особистісно-діяльнісний підхід з позиції педагога має на увазі суб'єктно-суб'єктну схему взаємодії викладача та студентів, що характеризує

НУВБІП УКРАЇНИ

їх рівне навчальне співробітництво в спільному дидактично організованому викладачем вирішенні студентами навчальних завдань. Тут же має бути організовано навчальний співробітництво і самих учнів, щоб формувался колективний суб'єкт і реалізувався принцип колективної комунікативності навчання.

НУВБІП УКРАЇНИ

В цілому, особистісно-діялісного підходу в навчанні означає, що, перш за все в цьому процесі ставиться і вирішується основне завдання освіти - створення умов розвитку гармонійної, морально досконалої, соціально активної через активізацію внутрішніх резервів, професійно-компетентної і саморозвиненої особистості [1].

НУВБІП УКРАЇНИ

У контексті даного дослідження значимо, що особистісно-діялісний підхід обумовлює моделювання в навчально-виховному процесі ЗВО структури педагогічної діяльності [29] і забезпечує залучення студентів, які освоюють професію «практичний педагог», до професійної праці в якості суб'єкта цієї діяльності, тобто професійне виховання.

НУВБІП УКРАЇНИ

Відповідно до теорії професійного виховання, виховна функція навчального закладу полягає у створенні умов, при яких процес освіти (що

НУБІП України

включає виховання, навчання, розвиток) перетворюється в процес самонавчання, самовиховання, саморозвитку. Навчальна, громадська, трудова

НУБІП України

діяльність в рамках процесу професійної освіти повинна бути організована так, щоб учень усвідомлював соціальну значимість майбутньої діяльності, ті вимоги, які вона до нього пред'являє, свої можливості, достоїнства і недоліки

У цих умовах людина починає усвідомлювати необхідність роботи над собою [28].

НУБІП України

Розглянемо принципи професійного виховання:
принцип творчого саморозвитку особистості (поєднання логічного та евристичного, раціонального і емоційного; здійснення саморозвитку через безперервне самовдосконалення; поширення власного досвіду і знань);

НУБІП України

принцип самопізнання (орієнтація на рефлексивне мислення; усвідомлення своїх сильних і слабких якостей; опора на свої сильні якості, визнання слабких і робота над ними; використання тестів, самоконтролю, договорів з самим собою, самоспостереження, самоаналізу; аналіз причин своїх успіхів і невдач);

НУБІП України

принцип пріоритету практики (вивчення теорії з свідомістю того, що критерієм істини є практика, практична реалізація своїх ідей);

НУБІП України

принцип співтворчості викладача і студента як творчих і саморозвиваючої особистості (прояв довіри, ширості, терпимості, демократичності, вирішення спільних завдань, допомагаючи іншим і приймаючи їх допомога) [26; 6].

НУБІП України

Навчально-професійна діяльність студентів характеризується сукупністю кількох змістовних видів діяльності - комунікативної, пізнавальної, ціннісно-орієнтовною, перетворювальної. Вони виступають

НУБІП України

засобом розв'язання суперечностей, що виникають на різних етапах навчально-виховної системи ЗВО. Процес суб'єктного перетворення особистості майбутнього педагога потрібно розглядати з точки зору

НУВБІП України

вирішення цих протиріч [10]. Автором виділені стадії розвитку суб'єктної позиції особистості студента.

НУВБІП України

Початкова Стадія - адаптація першокурсників. Тут відбувається розв'язання суперечності між новими соціальним статусом, роллю, цілями професійної підготовки, наявними установками і можливостями студентів.

Домінуючим мотивом їхньої поведінки і діяльності є прагнення до успіху в спілкуванні. Визначальною на цій стадії стає комунікативна діяльність.

НУВБІП України

Дозвіл протиріччя між вимогами, що пред'являються до майбутнього фахівця, і попередніми домінуючими ціннісними орієнтаціями і мотивами, відрізняють другу стадію - становлення активної позиції студента. Вона

проявляється, перш за все, в пізнавальній спрямованості учня і усвідомленні

НУВБІП України

нової соціальної ролі. Провідною орієнтацією є успіх в навчанні, який обумовлює домінування пізнавальної діяльності студентів.

Наступна стадія характеризується свідомим подоланням труднощів професійного навчання, самопроявом особистісних якостей в нових умовах,

оволодінням новими видами діяльності, відповідними знаннями та вміннями,

НУВБІП України

вибором моральних норм і орієнтирів. Ця стадія самовизначення особистості майбутнього фахівця, яка обумовлена здатністю протиріччя між новою соціальною ситуацією його розвитку як фахівця і підготовленості до

виконання професійних функцій. Спрямованість студента на успіх у

НУВБІП України

професійній діяльності сприяє висунуванню на перший план ціннісно-орієнтовної діяльності, безпосередньо пов'язаної з комунікативною та пізнавальною [22].

На стадії перетворення особистості майбутній фахівець намагається

вирішити протиріччя між особливостями нової майбутньої ролі і рівнем свого загального і професійного розвитку. Прагнення до успіху в творчому

НУВБІП України

здійсненні професійної діяльності висуває як визначальна перетворювальна діяльність. На цьому етапі проявляється професійна позиція фахівця,

НУВБІП УКРАЇНИ

відбувається інтеграція ціннісних орієнтацій, якостей особистості та вмінь [15].

НУВБІП УКРАЇНИ

На наш погляд, відповідно до описаних стадій відбувається також процес самовиховання майбутнього фахівця. Сказане дозволяє розглядати концепцію моделі процесу самовиховання майбутніх педагогів.

Модель процесу самовиховання майбутніх педагогів в умовах вищого навчального закладу включає наступні основні компоненти: цілі, етапи процесу, функції діяльності викладачів ЗВО, форми, методи, засоби оптимізації процесу самовиховання, критерії та показники самовиховання.

НУВБІП УКРАЇНИ

Сформульовані нами мета відображає кінцеві результати розвитку самоосвітньої діяльності майбутніх педагогів у ЗВО. Загальною метою є

НУВБІП УКРАЇНИ

розвиток у студентів основних компонентів самовиховання педагога. Більш приватними цілями виступають: формування професійної компетентності, становлення суб'єктної позиції студента в педагогічній діяльності, розкриття

творчого потенціалу, формування дослідницької діяльності, формування стійкої потреби в самоосвіті, освоєння студентами теоретико-методичних основ самовиховання, умінь роботи з педагогічними джерелами, умінь самоврядування в освітньому процесі.

НУВБІП УКРАЇНИ

Основними етапами розвитку самоосвітньої діяльності студентів - майбутніх педагогів є: підготовчий - орієнтовно-проектний, основний - виконавчий, заключний - оціночно-аналітичний [38].

НУВБІП УКРАЇНИ

На всіх етапах представлена діяльність викладачів ЗВО з надання різних видів допомоги студентам у здійсненні ними самовиховання, по створенню умов для його вдосконалення в системі професійної підготовки.

Ми виділили чотири функції діяльності педагога.

НУВБІП УКРАЇНИ

Мотиваційна функція спрямована на формування потреби в самоосвітньої діяльності, для самореалізації особистості студента в освітньому процесі. Ця функція передбачає також надання допомоги

НУБІП України

студентам у виборі напрямку самовиховання з урахуванням потреб, інтересів, здібностей, рівня освіченості, індивідуальних перспектив професійної діяльності та інших показників особистості суб'єкта самовиховання і особливостей навчально-виховного процесу.

НУБІП України

Дидактична функція пов'язана із забезпеченням рівня освіченості студентів, достатнього для самостійного виконання ними пізнавальної діяльності в сфері майбутньої професії, включаючи самоосвіту.

НУБІП України

Освіченість нами розглядається як «якість особистості, що розвивається, що засвоїв досвід, за допомогою якого вона стає здатною орієнтуватися в навколишньому середовищі, пристосовуватися до неї, охороняти і збагачувати її, набувати про неї нові знання і за допомогою цього безперервно

НУБІП України

вдосконалювати себе. Критерієм освіченості є системність знань і системність мислення, які проявляються в тому, що людина здатна самостійно відновлювати відсутні ланки в системі знань за допомогою логічних міркувань» [11; 3].

НУБІП України

Освіченість студента і його самовиховання мають два аспекти співвідношення. З одного боку, придбання нових знань має спиратися на певний рівень освіченості, з іншого - самовиховання завжди пов'язане з розширенням знань, тому в результаті самовиховання рівень освіченості суб'єкта підвищується.

НУБІП України

У змістовному плані дидактична функція діяльності викладачів ЗВО включає в себе відомості з різних дисциплін професійної підготовки, а також знання в області теорії і методики самовиховання (освоюються в рамках спецкурсів і навчальних дисциплін).

НУБІП України

Допомога студентам у розвитку умінь практичного здійснення самовиховання становить операційну функцію діяльності викладачів. Ця функція передбачає цілеспрямоване формування в навчальному процесі умінь роботи з джерелами інформації, рішення теоретичних і практичних

НУВІП України

педагогічних завдань, а так само надання учнем безпосередньої допомоги при виконанні конкретних самоосвітніх дій.

НУВІП України

Управлінська функція являє собою надання допомоги майбутнім педагогам в управлінні індивідуальною самоосвітою. З урахуванням структури традиційного управлінського циклу в дану функцію включається:

допомога в цілепокладанні, в прийнятті рішень про направлення і операційному складі подальших дій, в контролі і корекції, оцінюванні результатів дій або взаємодії, аналізі [52].

НУВІП України

В цілому, керуючись особистісно-діяльнісним підходом, ми розглядаємо управління процесом самовиховання майбутніх педагогів в умовах ЗВО як суб'єктно-суб'єктну управлінську взаємодію викладачів і студентів, співпраця

НУВІП України

суб'єктів «внутрішнього» і «зовнішнього» управління процесом, що здійснюється на всіх його етапах. Ми вважаємо, що при оптимальному управлінні від одного циклу самовиховання до іншого дії самоврядування ускладнюються, і інформаційно-контролюючі дії викладачів все більше поступають місцем власне координаційним.

НУВІП України

Зміст діяльності студентів, відповідні їй функції діяльності викладачів, а також результати, що характеризують етапи розвитку самоосвітньої діяльності майбутніх педагогів.

Теоретичний аналіз дослідження дозволили нам визначити форми, методи і засоби застосування яких, на наш погляд, може істотно оптимізувати процес самовиховання майбутніх педагогів [11].

НУВІП України

Під формами ми розуміємо основні способи організації педагогічного процесу, найбільш загальними з яких є колективні, групові, індивідуальні.

НУВІП України

Методи визначаються нами як способи професійної взаємодії педагога і студентів з метою вирішення освітніх завдань. Заєб професійної підготовки це те, за допомогою чого відбувається становлення фахівця (різні види діяльності студентів - навчальна, трудова, ігрова та ін.; сукупність предметів

НУБІП України

матеріальної і духовної культури, що залучаються для педагогічної роботи -
наочні посібники, технічні пристосування і

НУБІП України

ін.л.

У запропонованій нами моделі представлені:

- проблемно-пошукове навчання;
- методи активного навчання (ділові ігри; рішення професійних завдань; рольові ігри; групові дискусії; соціально-психологічні тренінги);

НУБІП України

- організація спілкування студентів в мікрогрупі і навчальній групі як засіб стимулювання самовиховання;

- організація самостійної навчальної роботи;
- науково-дослідна робота студентів;

НУБІП України

- практика в освітніх установах соціального профілю, де формуються професійно значущі якості та вміння, послідовно реалізуються засвоєні в процесі навчання і самовиховання професійні знання;

- проведення занять безпосередньо в умовах соціуму і закладів освітнього і соціального профілю;

НУБІП України

- індивідуальна робота (консультування студентів щодо різних аспектів самовиховання; видача методичних рекомендацій по роботі з джерелами, з виконання управлінських дій; спільні дії викладачів і студентів в реалізації самоосвітньої діяльності і в управлінні);

НУБІП України

- організація позааудиторної роботи студентів по здійсненню самовиховання.

Використання в професійній підготовці педагога активних психолого-педагогічних методів, що дозволяють:

- засвоїти еталони оптимальної поведінки в типових ситуаціях професійного спілкування педагога (як основи професійної діяльності), що сприяє успішній реалізації індивідуально-особистісних можливостей в процесі вирішення конкретних професійних завдань;

НУБІП України

НУБІП України

- розвивати свої перцептивні, комунікативні та інтерактивні можливості, змінювати спрямованість особистості і тим самим підвищувати компетентність в професійному спілкуванні;

НУБІП України

- проводити як групові, так і індивідуальні заняття відповідно до психологічними особливостями конкретного учня і завданнями професійної підготовки педагогів.

Для оцінки результатів самовиховання студентів на основі вивчення наукових робіт з проблеми дослідження нами розроблені узагальнені критерії самовиховання майбутнього педагога, які відповідають (в цілому) структурі самовиховання педагога і розкриваються за допомогою необхідних емпіричних показників [30].

НУБІП України

Критерій мотивації самовиховання відображає наявність у суб'єкта діяльності стійких пізнавальних інтересів в області психології, педагогіки, соціальної роботи, усвідомлення особистої і соціальної значущості самовиховання. Цей критерій розкривається також через вираженість мотивів самовиховання (узгодженість, стійкість, самостійність, усвідомленість, дієвість, позитивна забарвленість) і їх спрямованість (пізнавальна, професійна).

НУБІП України

Критерій самореалізації особистості в освітньому процесі показує: прояв інтелектуальних якостей (допитливість, самостійність мислення, гнучкість розуму, швидкість розуму, критичність розуму і ін.), Креативності, емоційно-вольових якостей (стійкість емоцій, впевненість в своїх силах, цілеспрямованість, самостійність, наполегливість, дисциплінованість та ін.), працьовитості, морально-етичних якостей (туманність, доброзичливість, чуйність, терпимість) [44].

НУБІП України

Критерій освіченості особистості демонструє рівень професійних знань (загальнокультурна, медико-біологічна, психолого-педагогічна, предметна підготовка), рівень знань в області самовиховання (про сутність

НУВБІП України

самовиховання людини, самовиховання педагога, його структури, джерелах, методикою і ін.). При оцінці знань враховується рівень розвитку їх якостей:

НУВБІП України

системність, дієвість, повнота, обсяг, точність, міцність.

Критерій умінь самонавчання показує володіння вміннями роботи з джерелами педагогічної інформації (обсяг виконуваних дій, результативність), рівень теоретичного і практичного вирішення професійних педагогічних завдань.

НУВБІП України

Критерій умінь самоврядування характеризує володіння наступними вміннями: постановки цілей діяльності і визначення оптимальних обґрунтованих способів їх досягнення, планування самоосвітньої діяльності з визначенням часових параметрів, самоконтролю діяльності, аналізу та оцінки

НУВБІП України

власної професійної та самоосвітньої діяльності, її результатів [5].

Відповідно до названих критеріями і показниками нами виділені три рівня самовиховання педагога, можливі в умовах вузу: низький, середній, високий.

НУВБІП України

Рівень самовиховання педагога проявляється в ступені розвитку самоосвітньої діяльності педагога, яка виступає як цілісна сукупність компонентів – особистісного, гностичного, операційного, організаційно-управлінського.

Низький рівень самовиховання характеризується наступними ознаками.

НУВБІП України

Пізнавальні інтереси учнів в області психології, педагогіки роботи виражені слабо. Студенти не усвідомлюють значущість, корисність результатів самовиховання. Мотиви самовиховання, в основному, стихійні, потреба в самоосвіті не усвідомлюється. Відзначається зовнішня мотивація. За власною

НУВБІП України

ініціативою самоосвітою не займаються. Немає почуття радості, задоволення від відкриття нового, рішення складного завдання [6].

Значні для самовиховання особистісні якості (інтелектуальні, емоційно-вольові, морально-етичні, працьовитість) виражені недостатньо.

НУБІП України

Самостійність і креативність проявляються на репродуктивному рівні теоретичної і практичної діяльності. Студенти не самокритичні, не вимогливі

до себе, мають низький рівень домагань, не впевнені в собі.

НУБІП України

Обсяг знань, в основному, базується на формулі «знання-знайомство».

Переважають уривчасті теоретико-методичні знання. Застосування

теоретичних положень на практиці проявляється нерегулярно. Студенти не

НУБІП України

бачать навіть внутрішньопредметних зв'язків між різними науковими поняттями. Вони не розуміють суті самовиховання педагога, не знають його джерел і методики.

Студенти рідко виявляють пошукову активність. Вони вміють

виконувати окремі дії по вивченню педагогічної інформації, але їх кількість

НУБІП України

недостатньо для самостійного здійснення самовиховання. Не можуть

синтезувати в діяльності вміння, якими володіють. За допомогою викладача виділяють провідні ідеї, співвідносять одні факти і поняття з іншими. Не

вміють провести порівняльний аналіз матеріалу і дати оцінку значущості

інформації. Недостатньо розвинені комунікативні вміння.

НУБІП України

На алгоритмічній основі вирішують професійні завдання, аналізують і оцінюють їх рішення за допомогою викладача. Важко у виявленні прогиріч, не прогнозують результати пропонувані способів вирішення. Не вміють

самостійно визначати цілі, завдання, методи дослідження педагогічних

НУБІП України

проблем, формулювати гіпотезу. Виявляють цікавість до вирішення завдань переважно методичного характеру [66].

Відсутня пізнавальна активність, спрямована на аналіз подій і явищ

дійсності. Професійні дії по організації виховує впливу спонтанні, майже не

усвідомлюються. У здійсненні дій переважають чуттєво-емпіричні знання.

НУБІП України

Практичне розв'язання завдань має істотні недоліки. Відсутня вміння виділяти значиму інформацію.

НУБІП України

Студенти не володіють уміннями цілепокладання, планування самоосвітньої діяльності, розподілу часу. У них немає певного плану-

НУБІП України

програми самовиховання. Чи не контролюють процес досягнення мети, не аналізують і не оцінюють власну діяльність і її результати.

У здійсненні самовиховання і управлінні ним студенти потребують постійної педагогічної допомоги [2].

НУБІП України

Середній рівень самовиховання. Пізнавальні інтереси в області психології, педагогіки, соціальної роботи виявляються не завжди. Студенти розуміють особисту і соціальну значимість самовиховання. У них зароджується спрямованість, спрямованість свідомості на самоосвітню

НУБІП України

діяльність, при цьому потреба в самоосвіті усвідомлюється не завжди. В цілому, почався перехід від зовнішньої мотивації до внутрішньої, однак самовиховання носить ситуаційний характер. Потреба в самоосвіті виникає при скрутні в діяльності, в ситуації необхідності (виступ з доповіддю на конференції і т.п.). У студента зароджується почуття радості, задоволення від відкриття нового, рішення складного завдання.

НУБІП України

Професійно-важливі інтелектуальні, емоційно-вольові, морально-етичні та інші якості проявляються в процесі самовиховання недостатньо.

Самостійність і креативність виражені на продуктивному рівні теоретичної і практичної діяльності. Студенти мають досить високою працездатністю, при

НУБІП України

цьому вони не завжди самокритичні, вимогливі до себе, мають середній рівень домагань, не завжди впевнені в собі [59].

Обсяг знань включає в себе ідеї, теорії, гіпотези, в основному, мають теоретико-технологічну спрямованість. Студенти виявляють раціональність

НУБІП України

підходів до придбання знань, їх засвоєння та використання в практичній діяльності. Не завжди чітко усвідомлюють міжпредметні зв'язки.

Використовують професійну термінологію. Недостатньо володіють знаннями

НУБІП України

про самоосвіту педагога, можуть у визначенні сутності, використанні способів самовиховання.

НУБІП України

Студенти виявляють пошукову активність не завжди. Вони вміють працювати з основними джерелами педагогічної інформації, але не завжди можуть раціонально застосовувати їх в самоосвітній діяльності, так як з

трудом синтезують вміння. Знаходять джерела самовиховання, як правило, за допомогою інших або за вказівкою. Уміють виділити провідну ідею,

НУБІП України

синтезувати знання, отримані з різних джерел, частково оцінити значимість інформації для вирішення педагогічних завдань, дати неповний порівняльний аналіз. Володіють комунікативними вміннями, але нечасто їх реалізують в

самоосвітній діяльності.

НУБІП України

Вирішують професійні завдання, аналізують, оцінюють результати вирішення за допомогою викладача. Використовують індивідуальний досвід і теоретичні положення. Виділяють протиріччя. Розробляють і здійснюють

програму дослідження. Моделюють самостійно завдання, проектують кілька варіантів їх вирішення [55].

НУБІП України

Професійне усвідомлення педагогічних дій носить локальний характер на рівні як повсякденного, так і теоретичного свідомості. У педагогічних діях проявляється професійність, доцільність, але вона не завжди реалізується

успішно, так як є помилки у виборі мети, недостатньо сформовані компоненти дій. Суттєві ознаки соціального явища виявляються частково. Ухвалення

НУБІП України

професійного рішення вимагає значних зусиль.

Студенти не завжди вміють чітко сформулювати мету своєї самоосвітньої діяльності, раціонально її спланувати. Вони, як правило,

розробляють і реалізують довготривалі програми самовиховання. Володіють

НУБІП України

вміннями і навичками самоконтролю, але не завжди застосовують їх в самообразовательній діяльності. Аналізують і оцінюють власну діяльність і її

НУВБІП України

результати; вносять часткові зміни в свою діяльність; інтерпретують результати діяльності [37].

НУВБІП України

У здійсненні самовиховання і управлінні ним студенти потребують ситуативної (часткової) педагогічної допомоги.

Високий рівень самовиховання відрізняють яскраво виражені стійкі пізнавальні інтереси студентів в області психології, педагогіки, соціальної роботи. Характерно глибоке розуміння особистістю необхідності і значущості самовиховання. Яскраво виражена потреба в самоосвітній діяльності, яка студентом завжди усвідомлюється. Спостерігаються пізнавальні і професійні мотиви самовиховання, внутрішня мотивація. Самоосвітня діяльність носить регулярний, систематичний характер. Сильне почуття радості, задоволення від

НУВБІП України

відкриття нового, рішення складного завдання.

У процесі самовиховання яскраво проявляються професійно важливі інтелектуальні, емоційно-вольові, морально-етичні та інші якості.

Самостійність і креативність виражені на творчому рівні теоретичної і практичної діяльності. Студенти завжди самокритичні, вимогливі до себе, мають високий рівень домагань, впевнені в собі.

НУВБІП України

Професійні знання носять цілісний системний характер. Обсяг знань доповнюється за рахунок знань міждисциплінарного характеру. Сформовані

вміння аргументувати, науково обґрунтовувати застосування отриманих знань. Студенти глибоко розуміють всередині - і міжпредметні зв'язки в науці.

НУВБІП України

Добре знають теоретичні та методичні основи самовиховання педагога. Використовують різноманітні способи самовиховання.

Студенти виявляють пошукову активність завжди. Вони володіють

НУВБІП України

широким спектром умінь працювати з джерелами інформації, вільно будують на їх основі свою діяльність, якій притаманні ефективність і економічність.

Використовують всілякі джерела педагогічної інформації (наукової і ненаукової), самостійно в них орієнтуються, знаходять їх. Уміють дати повний

НУБІП України

порівняльний аналіз теоретичних підходів в області психології, педагогіки, соціальної роботи, соціальних технологій, методик педагогічної діяльності;

НУБІП України

оцінити значимість інформації для вирішення педагогічних проблем. Успішно здійснюють комунікативну діяльність [44].

НУБІП України

Вирішують професійні творчі завдання, в основному, самостійно або з незначною допомогою викладача. Аналізують і оцінюють результати на основі теоретичних положень, необхідної додаткової інформації, виявляють протиріччя, пропонують кілька гіпотез. Розробляють і здійснюють програму дослідження на основі загальнонаукових та педагогічних методів; апробують нові педагогічні технології. Здатні самостійно вирішувати методологічні, теоретичні, технологічні завдання, запропонувати нешаблонні підходи до їх вирішення.

НУБІП України

Досить вільно орієнтуються в різноманітні способів здійснення виховного впливу, самостійно формулюють свої професійні задуми і проектують шляхи їх реалізації. Вибір мети відповідає особливостям конкретної ситуації. Виявляється творчий підхід, новаторство, як у формі дій, так і в їх утриманні. Професійні навички використовуються вільно і забезпечують точність, економічність дій. Спостерігається своєчасність, оперативність дій. Проблемні завдання вирішуються успішно і творчо.

НУБІП України

Студенти мають особистісно-орієнтовані програми самовиховання, чітко визначають цілі, способи їх досягнення, прогнозують результати. Контролюють і регулюють процес самовиховання. Аналізують власну діяльність, вносять до неї корективи, вивчають результативність. Науково інтерпретують результати власної діяльності [61].

НУБІП України

У процесі самовиховання студенти потребують лише в незначній педагогічній допомозі.

НУБІП України

Таким чином, результатом процесу самовиховання студентів – майбутніх педагогів в умовах ЗВО є досягнення ними високого рівня розвитку всіх

НУБІП України

компонентів професійно орієнтованої самоосвітньої діяльності, стійка потреба в самоосвіті.

НУБІП України

Проведене нами моделювання процесу самовиховання майбутніх педагогів дозволяє зробити наступні висновки.

Теоретико-методологічною підставою розробляється моделі, що послужили принципам цілісності, безперервності, теорії професійного виховання, особистісно-діяльнісного підходу, а також концепція розвитку суб'єктної позиції особистості майбутнього фахівця.

НУБІП України

Моделюється самовиховання майбутнього педагога носить етапний, циклічний, поступово ускладнюється характер, кожен його цикл передбачає становлення учнів як суб'єктів педагогічної діяльності, формування у них

НУБІП України

професійної компетентності, розкриття творчого потенціалу, формування дослідницької діяльності, стійкої потреби в професійній самоосвіті, а кожен етап - суб'єктно-суб'єктна управлінське взаємодія студентів і викладачів.

Критеріями самовиховання педагога виступають: мотивація

НУБІП України

самовиховання, самореалізація особистості в освітньому процесі, освіченість особистості, вміння самонавчання, вміння самоврядування.

НУБІП України

Висновки до 1 розділу

НУБІП України

Теоретичний аналіз, проведений в розділі, дозволив виділити наступні основні положення, на яких будується наша дослідно-експериментальна робота.

НУБІП України

Вивчення філософських, соціологічних, психологічних і педагогічних досліджень показало, що ідея самовиховання людини має тривалу історію осмислення, але до 60-х років ХХ століття наукові розробки проблеми самовиховання не вживалися.

НУБІП України

У сучасній науковій літературі виявилось різноманіття підходів до сутності самовиховання. Виділяються три провідних теоретичних підходу, що сформувалися в рамках різних наук і тих, хто вивчає різні аспекти самовиховання: соціологічний, психологічний, педагогічний. Логіка нашого теоретичного аналізу визначалася прагненням розмежувати дану категорію і інші поняття, що позначають суміжні з самоосвітою явища.

НУБІП України

Нами встановлено, що самовиховання є найважливіший елемент освіти, провідною соціальною функцією якого є самореалізація особистості, і може бути розглянуто як освітня діяльність і освітній процес. Керуючись особистісно-діяльнісним підходом як одним з методологічних підстав даного дослідження, ми приймаємо наступне трактування поняття. Самовиховання є

НУБІП України

1) самокерованою освітньою діяльністю особистості, спрямованою на задоволення потреб в соціалізації, самореалізації, підвищенні культурно-освітнього, наукового, професійного рівня; 2) освітнім процесом, що представляє собою єдність і цілісність процесів самонавчання, самовиховання, саморозвитку, що включає управління суб'єктом власними потребами, засвоєння нових норм, збагачення своїх здібностей і формування готовності проявити їх в діяльності.

НУБІП України

Дослідження різних варіантів структурування самовиховання як освітньої діяльності особистості привело нас до виділення чотирьох його компонентів - особистісного (він визначає зміст самовиховання людини в цілому), гностичного, операційного, управлінського.

НУБІП України

Основним напрямком вивчення специфіки самовиховання педагога стало визначення сутності і особливостей педагогічної діяльності.

НУБІП України

НУВІП України

Педагогічна діяльність є різновидом професійної діяльності, спрямовану на забезпечення освітньо-виховними засобами соціалізації особистості, освоєння індивідом соціального досвіду людства, набуття або відновлення соціальної орієнтації функціонування. Педагог працює в особливих умовах, для яких характерні поєднання умов як інституційної, так і відкритого

середовища, сімейно-побутовий мікросередовища, неформального спілкування, а також нестандартність і крайня мінливість ситуацій педагогічної практики.

Самовиховання педагога є різновидом його професійної діяльності і має на меті її вдосконалення. Самовиховання педагога ми визначаємо як самоврядну освітню діяльність фахівця педагогічної сфери, спрямовану на

його безперервний професійний та особистий саморозвиток з метою вдосконалення готовності до педагогічного забезпечення соціалізації людини.

У функціональному відношенні самовиховання педагога активізує процес осмислення досвіду роботи в різних ситуаціях соціальної практики і власного суб'єктного досвіду, поглиблює розуміння соціальних явищ і проблем, забезпечує адаптацію до постійно змінюваних умов праці, призводить в дію механізми самопізнання, самореалізації та самовдосконалення, підвищує професійну компетентність, забезпечує досягнення професіоналізму.

У структурі самовиховання педагога виділяються чотири основні компоненти. Особистісний компонент включає мотиваційно-ціннісні освіти, інтелектуальні якості, емоційно-вольові, комунікативні, морально-етичні характеристики особистості, які виступають як професійно значущі.

Гностичний компонент містить систему науково-практичних знань (загальноосвітніх та професійних), розуміння сутності педагогічної роботи, її цілей і місії. Операційний компонент характеризується вміннями, пов'язаними з операціями розумової діяльності, роботи з джерелами, застосування

НУБІП України

професійних знань у практичній педагогічній діяльності. Управлінський компонент представлений вміннями самоврядування в освітньому процесі.

НУБІП України

В ході дослідження сутності, функцій і компонентів самовиховання педагога була розкрита специфіка даного виду діяльності в теоретичному аспекті. У методичному аспекті самовиховання педагога специфічно за

складом способів, прийомів, технік, що входять в його методичне забезпечення. Практичний аспект характеризується різноманітністю проявів мотивів і інтересів в даній області, а так само напрямків діяльності в залежності від переважаючих в роботі педагога функцій.

НУБІП України

Виявлення специфіки самовиховання педагога зробило можливим моделювання процесу самовиховання майбутніх педагогів в умовах ЗВО.

НУБІП України

Теоретико-методологічним підставою моделі послужили:

- принцип цілісності педагогічної освіти;
- принцип безперервності освіти, педагогічної освіти;
- особистісно-діяльнісний підхід в освіті;

- концепція розвитку суб'єктної позиції особистості майбутнього фахівця.

НУБІП України

Теоретичний аналіз наукових досліджень дозволив розробити узагальнені критерії самовиховання педагога, мотивація самовиховання,

самореалізація особистості в освітньому процесі, освіченість особистості,

НУБІП України

вміння самонавчання, вміння самоврядування. Кожен з них розкривається за допомогою емпіричних показників.

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ЩОДО

ОРГАНІЗАЦІЇ САМОВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ У ЗВО

2.1. Діагностика рівня самовиховання майбутніх педагогів у ЗВО

НУБІП України

Констатуючий етап дослідно-експериментальної роботи був

спрямований на досягнення наступних цілей:

- визначення вихідного рівня самовиховання у педагогів-практиків та студентів на різних етапах професійної підготовки;

- встановлення наявності / відсутності і особливостей розвитку у студентів компонентів самовиховання педагога;

- співвіднесення фактичних характеристик самовиховання з теоретичною моделлю самовиховання педагога та моделлю процесу самовиховання майбутніх педагогів в умовах ЗВО;

- вивчення потенційних можливостей ЗВО в педагогічній організації самовиховання студентів.

Емпіричне дослідження ми почали з вивчення особливостей самовиховання педагогів-практиків. В опитуванні взяли участь 67 фахівців педагогічної сфери (практичних педагогів, фахівців із педагогічної роботи). Дані, отримані за допомогою анкетування, в окремих випадках доповнювалися і поглиблювалися бесідами зі спеціалістами ЗВО.

Результати опитування показують, що для самовиховання педагогів-практиків характерні достатня ступінь усвідомлення професійної значущості даного виду діяльності, вираженість потреби в самоосвіті,

НУВБІП України

переважання в самоосвіті мотивів професійного вдосконалення. Однак при цьому мають місце низький рівень теоретико-методичних знань в області

НУВБІП України

професійної самовиховання, недосконалість самоосвітніх умінь (насамперед умінь організації та аналізу власної діяльності), використання обмеженого набору засобів і форм самовиховання.

НУВБІП України

Всі респонденти дали позитивні відповіді на питання про необхідність самовиховання в роботі педагога. Значення самовиховання бачиться фахівцям в тому, що воно «сприяє професійному вдосконаленню», «підвищує кваліфікацію, рівень професійної компетентності» (46%); «Підвищує ефективність роботи, допомагає

НУВБІП України

грамотно, своєчасно надавати допомогу» (20%); дає можливість поновлення, розширення знань в області технологій і методики соціальної роботи (13%); сприяє обміну досвідом між фахівцями; підвищує загальний рівень розвитку; «Дозволяє йти в ногу з часом»; дає відчуття впевненості в роботі; сприяє досягненню бажаного соціального статусу.

НУВБІП України

Ніхто з опитаних не написав, що самоосвітою не займається. 67% респондентів вказали на систематичний характер своєї самоосвітньої роботи, 33% - на ситуативний. Однак тільки 17% респондентів розуміють самовиховання як самостійну пізнавальну діяльність, інші вважають, що

НУВБІП України

це «отримання нових знань», або ототожнюють його з професійним саморозвитком, підмінюють визначення самовиховання назвами його форм і засобів: «курси, семінари, круглі столи», «участь в роботі методичних об'єднань», «вивчення спеціальної літератури, досвіду роботи інших фахівців». Ці відповіді дозволяють побічно судити про поширених серед педагогів формах і засобах самовиховання.

НУВБІП України

Попри всю різноманітність сукупних відповідей на питання про знання і вміння, необхідних людині для успішного самовиховання

НУБІП України

відповіді окремих респондентів в більшості випадків гранично короткі і неточні (в них називається по одному вмінню).

НУБІП України

Серед названих педагогами джерел самовиховання переважає професійна методична література (51%). Іншими варіантами відповідей стали: періодика в області соціальної роботи (48%), нормативні документи (11%), досвід фахівців, наукова література, довідкові видання. В

НУБІП України

поодиноких випадках спостерігаються позиції: «практична діяльність», «люди», «життя». Отже, педагоги, постійно виступаючи суб'єктами соціальної діяльності, спілкуючись з різноманітними людьми (клієнтами, колегами, адміністрацією, представниками різних установ і т.д.),

НУБІП України

стикаючись з важкими ситуаціями і вирішуючи їх, не бачать у всіх цих явищах найважливіших джерел професійної самовиховання. Найпоширенішим фактором, що утрудняє самоосвітню діяльність, виступає для респондентів «брак вільного часу» (63%), на другому місці -

НУБІП України

труднощі з методичною літературою. Ці позиції спостерігаються також у відповідях на питання про труднощі професійної діяльності і разом з варіантами «погана організація роботи», «великий обсяг роботи» свідчать про недостатнє володіння фахівцями самоаналізом професійної діяльності.

НУБІП України

Крім того, ця інформація дає підставу говорити про невміння педагогів розподіляти робочий час, використання ними обмеженого набору способів самовиховання.

НУБІП України

Всі названі опитаними напрямки самовиховання є загально-професійних та спеціальними областями знань: теорія, технологія і методика педагогічної роботи (60%), психологія (31%), педагогіка (25%),

НУБІП України

право, медицина, економіка. З огляду на зміст відповідей на питання про значення самовиховання для педагога, результати індивідуальних бесід з фахівцями, можна говорити про переважання в їх самоосвіті мотивів професійного вдосконалення, самореалізації особистості.

НУВБІП України

72% опитаних вважають, що студентам ЗВО - майбутнім педагогам у

здійсненні самовиховання необхідна допомога викладачів. У відповідях

НУВБІП України

більшості беруть участь в опитуванні фахівців (57%) містяться пропозиції щодо організації самоосвітньої роботи студентів в умовах ЗВО. Найбільш конструктивні з них були враховані нами при проектуванні і організації

перетворює експерименту.

НУВБІП України

Виявлений нами фактичний рівень самовиховання педагогів-практиків не дозволяє фахівцям успішно виконувати свої посадові обов'язки і перешкоджає їх професійно-особистісного саморозвитку.

Думаємо, що причинами ситуації, що склалася, насамперед, є

відсутність у більшості респондентів педагогічної освіти, з одного боку, і

НУВБІП України

малий стаж роботи в педагогічній сфері, недосконалість системи підвищення кваліфікації фахівців даного профілю - з іншого.

Проведене дослідження переконує в необхідності педагогічних

проектів, спрямованих на організацію самовиховання педагогів, що

реалізуються в рамках системи підвищення кваліфікації, а також в тому,

НУВБІП України

що значущі для самовиховання фахівця педагогічної сфери знання, вміння, особистісні якості повинні бути засвоєні і сформовані ще в ході його навчання в ЗВО.

Ми прагнули охопити дослідженням всі шаблі навчання в ЗВО. Варто

НУВБІП України

було встановити наявність / відсутність динаміки рівнів самовиховання (тобто істотного зростання числа студентів з більш високим рівнем самовиховання і, відповідно, зниження числа студентів, які мають більш

низький рівень), а також ускладнення його змісту (розширення професійно

важливих знань, умінь, особистісних характеристик) від одного етапу

НУВБІП України

професійної підготовки до іншого.

НУБІП України

Для визначення рівня самовиховання студентів нами

використовувалися критерії та показники, описані при побудові моделі

процесу самовиховання майбутніх педагогів в умовах ЗВО.

НУБІП України

Таблиця 1

Методи діагностики рівня самовиховання майбутніх педагогів

Критерії показників	Критерії Показники	Методи дослідження показників
Мотивація самовиховання	а) наявність стійких пізнавальних інтересів в області психології, педагогіки, соціальної роботи; б) усвідомлення особистої і соціальної значущості самовиховання; в) вираженість мотивів самовиховання (узгодженість,	- спостереження за студентами в Під час навчання практики, самостійної роботи з джерелами інформації; - анкетування; - спостереження, анкетування

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

<p>Самореалізація особистості в освітньому процесі</p>	<p>а) прояв інтелектуальних якостей (допитливості, самостійності мислення, гнучкості розуму, критичності розуму і ін.); б) прояв креативності; в) прояв емоційно-вольових якостей (стійкості емоцій, впевненості в своїх силах, цілеспрямованості, самостійності, наполегливості, дисциплінованості та ін.); г) прояв працьовитості;</p>	<p>- спостереження за студентами в ході навчання, спілкування практики, самостійної роботи з джерелами інформації</p>
<p>Освіченість особистості</p>	<p>а) рівень професійних знань: загальнокультурна, медико-біологічна, психолого-педагогічна, предметна підготовка; б) рівень знань в області самовиховання: про сутність самовиховання, його структури, джерелах, методикою і ін.</p>	<p>- аналіз усних відповідей студентів на навчальних заняттях, заліках, іспитах; аналіз письмових самостійних робіт; - анкетування, бесіди зі студентами</p>

НУБІП України

НУБІП України

Вміння самонавчання	а) володіння вміннями роботи з джерелами соціально-педагогічної інформації (обсяг виконуваних дій, результативність); б) рівень теоретичного і	- анкетування; бесіди з працівниками бібліотек; спостереження за студентами в ході дискусій, роботи в мікрогрупах; аналіз конспектів лекцій, рекомендованої до занять літератури; аналіз рефератів, доповідей, курсових робіт; - анкетування; аналіз курсових робіт; аналіз звітної документації студентів по практиці; аналіз
Уміння самоуправління	а) володіння вміннями постановки цілей діяльності і визначення оптимальних обґрунтованих способів їх досягнення; б) володіння умінням планування самоосвітньої	- аналіз індивідуальних програм самовиховання; аналіз звітної документації по практиці; - анкетування; аналіз індивідуальних програм самовиховання; - спостереження за студентами під час навчання, самовиховання; - анкетування; аналіз звітної документації по практиці; спостереження за студентами під час тренінгів

В якості одного з діагностичних методів виступило анкетування. Запропонована студентам анкета складається з 17 питань, об'єднаних в п'ять груп. Питання дозволяють отримати уявлення про наступні аспекти студентського самовиховання:

1) мотивація самовиховання: відношення майбутніх педагогів до самовиховання, ступінь їх залученості в процес самовиховання, характер мотивації самовиховання, ступінь усвідомлення значущості самовиховання в майбутньої професійної діяльності;

2) знання в області самовиховання: ступінь розуміння сутності самовиховання, ступінь усвідомлення структури і основних способів самовиховання, знання джерел професійної самовиховання педагога;

НУБІП України

3) вміння самонавчання: обсяг умінь роботи з джерелами, рівень теоретичного і практичного вирішення професійних завдань;

НУБІП України

4) вміння самоврядування: володіння умінням проектувати самоосвітню діяльність, володіння умінням оцінювати самоосвітню діяльність, володіння умінням аналізувати власну діяльність;

НУБІП України

5) ставлення до педагогічної допомоги в процесі самовиховання: характер впливу педагогічного процесу у вузі на самоосвіту студентів, вираженість потреби студентів в педагогічній допомозі в здійсненні самоосвітньої діяльності, а також очікуваний суб'єктами самовиховання характер цієї допомоги.

Питання містять варіанти відповідей, які є характеристиками трьох рівнів самовиховання: високого (варіант «а»), середнього (варіант «б»), низького (варіанти «в, г»).

Наведемо аналіз результатів анкетування.

НУБІП України

На питання 1 «Як Ви ставитеся до самовиховання?» 98% - дали позитивні відповіді. Випадки негативного і байдужого ставлення до самовиховання спостерігаються тільки на I курсі 5% від числа опитаних, що може бути пояснено труднощами адаптаційного періоду. 2% опитаних (окремі представники різних курсів) не змогли висловити своє ставлення до самовиховання. Ймовірно, потреба в самоосвіті проявляється у них

НУБІП України

вкрай рідко і не усвідомлюється.

НУБІП України

В цілому, аналіз відповідей студентів на питання дозволяє констатувати, що виявлені нами позитивні зміни в рівні втягнення студентів в процес самовиховання на не є суттєвими і носять випадковий

НУБІП України

характер. Мабуть, він залежить від особливостей окремих студентських груп. Отримані результати не дозволяють за даним показником зафіксувати позитивну динаміку рівнів самовиховання студентів, які перебувають на різних щаблях професійної підготовки. Студенти залучені

НУБІП України

в процес самовиховання в більшій мірі. Однак і тут рівень самовиховання

з досліджуваного показника не може бути визнаний достатнім, так як число

студентів з високим рівнем майже в два рази менше, ніж із середнім.

Наведені в анкеті варіанти відповідей на питання «Ви займаєтеся самоосвітою, тому що прагнете...», сприяли виявленню мотивів і інтересів студентів в самоосвіті:

- духовного плану - підвищення свого освітнього рівня (варіант «а») і самореалізації (варіант «б»);
- професійного плану (варіант «в»);
- морального плану (варіант «г»);
- іншого характеру (можливий свій варіант).

Дослідження показало, що респонденти обирали, як правило, кілька варіантів відповідей. Це дозволило нам не тільки виявити мотивацію самовиховання у студентів, а й зробити висновок про, в цілому, достатній мірі усвідомлення ними особистої значущості даного виду діяльності.

Самим віддається перевага у опитуваних став варіант «розширити свій кругозір» (75%). 45% респондентів вибрали варіант «стати компетентним фахівцем педагогічної сфери», 36% випробовуваних в самоосвіті керуються прагненням досягти самоствердження у власних

очах; 22% респондентів в процесі самовиховання прагнуть розвинути свої

здібності. При цьому у відповідях називаються працьовитість, розумові, комунікативні, творчі, організаторські, артистичні, лінгвістичні, рефлексивні здібності, здібності, виключно важливі в педагогічній діяльності, - «здатність рішення життєвих проблем». 9% опитаних

запропонували свої варіанти відповідей. У них простежуються: духовні

мотиви («підвищити самооцінку», «просто цікаво», «Бути цікавим в спілкуванні з іншими людьми», «задовольнити свою допитливість»);

НУБІП України

- інтерес до самовиховання не як до засобу, а як до мети («привертає процес пошуку нових знань»);

НУБІП України

- педагогічні та моральні мотиви («досягти словаги своїх вихованців і колег», «досягти визнання в очах дочки»);

- соціально-статусні мотиви («зробити кар'єру»);

- професійні мотиви («якісно виконувати свої посадові обов'язки»,

«передавати вихованцям знання в цікавій, захоплюючій формі»).

НУБІП України

Описане вище співвідношення варіантів відповідей за ступенем їх значимості для студентів має місце на кожному з курсів. Слід зауважити, що перевагу варіанту «розширити свій кругозір» (при одночасному, нехай

і менш представницькому виборі інших варіантів) може вважатися

хорошим показником.

НУБІП України

Відповіді студентів на наступне питання про значення самовиховання для педагога (працівника) показують, що респонденти, в

основному, усвідомлюють значущість самовиховання в майбутній

професійній діяльності. 53% студентів вважають, що самовиховання

сприяє професійному вдосконаленню; 43% студентів бачать функцію

самовиховання в можливості особистісної самореалізації, 19% - в

«можливості адаптуватися до економічних, соціальних, політичних і

духовних умов життя»; 17% респондентів вказують на «гарантію

професійного просування», 11% на «розширення можливості для

додаєкових заробітків». Поодинокі відповіді студентів до відображають

специфіку самовиховання педагога. На їхню думку, самовиховання

«дозволяє накопичувати варіанти вирішення соціальних проблем

клієнтів», «забезпечує більш глибоке і широке розуміння соціальних

проблем».

НУБІП України

Якщо відповіді на дане питання оцінювати як знання про функції самовиховання педагога, то їх не можна вважати достатніми, тим більше,

НУВБІП України

що у відповіді одного респондента були представлені один-два аспекти значущості самовиховання (з розглянутих вище). Аспект, висунутий на

НУВБІП України

перше місце, є узагальненим вираженням цілого ряду функцій самовиховання педагога (сприяє розширенню професійної освіти, формуванню індивідуального стилю професійної діяльності та ін.)

При аналізі нами не було виявлено відповідей, які демонструють високий рівень розуміння самовиховання, тобто визначень, в яких вказані три сутнісних ознаки самовиховання. Особливості управління (самодіяльний характер), природа процесу (пізнавальний, освітній характер), результат або спрямованість самовиховання, цілі (особистісно і соціально значущі).

НУВБІП України

Студенти правильно відображають у визначеннях особливості управління та, або процесуальну сторону самовиховання, або його результат.

Серед особистісних якостей, без яких успішне самовиховання неможлива, були названі цілеспрямованість (31%), наполегливість, завзятість (27%), бажання займатися самоосвітою, прагнення до самовиховання (25%), терпіння, посидючість, допитливість, сила волі (по 20%), зацікавленість у предметі самовиховання (11%). Крім того, у відповідях студентів вказуються організованість; відповідальність; прагнення до самовдосконалення; досить високий рівень інтелекту; старанність, ретельність; впевненість в собі, розвинена пам'ять; креативність. Одиначним відповіддю представлено «самостійність».

НУВБІП України

Майбутні педагоги здійснюють свою самоосвіту також в галузі культурології, мистецтвознавства, «різних дисциплін професійної підготовки», медицини, філософії, історії, природознавства, інформатики та ін.

НУБІП України

Спостереження за студентами в ході навчання, спілкування, науково-дослідницької роботи, практики показало, що у переважної більшості

сформовані певна інтереси в області психології, педагогіки, соціальної роботи. Однак більш ніж у половини студентів вони виражені не в повній мірі, так що потреба в самоосвіті виникає, як правило, в разі якогось утруднення в навчальній діяльності і не завжди усвідомлюється.

Згідно з результатами дослідження, більш ніж у 50% значущі для самовиховання педагога особистісні якості виражені недостатньо. Близько 40% студентів працездатні, відповідальні, але далеко не завжди самокритичні, вимогливі до себе, мають середній рівень домагань.

Кількість студентів, які мають високий рівень самореалізації особистості в процесі самовиховання, становить не більше 5%.

Аналіз усних відповідей студентів на навчальних заняттях, заліках, іспитах, аналіз їх самостійних письмових робіт дозволив виявити рівень професійних знань учнів. Близько 50% студентів використовують професійну термінологію, при цьому обсяг знань учнів неповний, міжпредметні зв'язки не завжди усвідомлюються студентами, в основному, прагнуть до раціонального засвоєння і практичного застосування знань.

Після проведених зі студентами різних курсів бесід ми переконалися, що невелика група учнів з системним характером професійних знань володіє і досить високим рівнем теоретико-методичних знань про професійній самоосвіті (близько 6%). Мабуть, в ході анкетування певні обставини (наприклад, обмежений час) завадили їм дати вичерпні відповіді.

За словами працівників бібліотеки, до 80% студентів факультету звертаються за допомогою в підборі літератури з певної теми, не вміючи самостійно працювати з каталогами та довідковими виданнями. Запрошуються, як правило, навчальні посібники та статті зі спеціальних

НУВБІП України

журналів, які і складають списки літератури в студентських рефератах, курсових роботах.

НУВБІП України

Бесіди зі студентами та аналіз їх конспектів показують, що до 60% незалежно від курсу навчання не можуть у складанні конспекту лекції, періоджера, користуються одним-двома видами читання, що створює складності в роботі з навчальним матеріалом.

НУВБІП України

Студенти ведуть суцільну запис матеріалу, не намагаючись її аналізувати, виділити головні думки, структуру, не замислюються про логіку подачі матеріалу, аргументації. Посилаючись на брак часу, вони не працюють з конспектом лекцій після її прослуховування, не залучають

додатковий матеріал, не записують питання по складних явищ і понять,

НУВБІП України

щоб пізніше поставити їх викладачам або обговорити в групі на семінарських заняттях.

В роботі студенти освоюють тільки репродуктивний рівень. Вони не володіють культурою ведення дискусії, не вміють компетентно

відстоювати свою точку зору і переконувати інших. При написанні рефератів, курсових і дипломних робіт не вміють провести порівняльний

НУВБІП України

аналіз матеріалу, дати оцінку значущості інформації, сформулювати висновки.

Аналіз курсових і випускних кваліфікаційних (дипломних) робіт,

НУВБІП України

звітної документації студентів по практиці, результатів самостійної роботи по вирішенню педагогічних завдань виявив неадекватність самооцінки за фактом вирішення професійних завдань.

За нашими спостереженнями, студентів, здатних цілком самостійно і

творчо вирішувати теоретичні і практичні педагогічні завдання, дуже мало.

НУВБІП України

Більшість не можуть без постійної допомоги викладача сформулювати мету, завдання, гіпотезу дослідження, вибрати методи, скласти план, здійснити експериментальну роботу, якісно проаналізувати і описати

НУБІП України

результати дослідження. Студенти не проявляють свою активність в аналізі соціальних явищ. При прийнятті професійного рішення у них

актуалізуються певні відомості з педагогіки, психології, методиці педагогічної діяльності, але саме рішення не завжди ефективно, має істотні недоліки. Ймовірно, висока оцінка студентами своєї роботи пов'язана з недостатньо розвиненими рефлексивними вміннями.

Вивчення звітів студентів про проходження педагогічної практики виявило також невміння більшості освоюють професію в області соціальної роботи формулювати цілі практичної діяльності, планувати її, ефективно використовувати робочий час, здійснювати контроль процесу досягнення мети.

Результати комплексного дослідження самовиховання студентів - майбутніх педагогів представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Результати дослідження рівня самовиховання майбутніх педагогів, %

Рівень самовиховання	Мотивація самовиховання	Самореалізація особистості в освітньому процесі	Освіченість особистості	Уміння самовиховання	Уміння самоуправління
Високий	23	5	6	4	4
Середній	62	40	43	34	28
Низький	15	55	51	62	68

В цілому, можна констатувати, що більшість підслідних має низький рівень самовиховання. Найменш розвинені операційний і

НУБіП України

управлінський компоненти самовиховання. Особистісний компонент має помітно кращі показники за рахунок відносно високого рівня розвитку мотивації даного виду діяльності.

НУБіП України

В ході проведеного дослідження встановлено відсутність позитивної динаміки рівнів самовиховання студентів і ускладнення його компонентів від одного етапу навчання до іншого, так що навіть студенти V курсу виявляються неготовими до самостійного здійснення професійно орієнтованого самовиховання.

НУБіП України

Цей факт свідчить про відсутність системної роботи по організації їх самовиховання, що враховує особливості періодів професійної підготовки і забезпечує студентам старших курсів рівень самовиховання, достатній

НУБіП України

для самостійного компетентного виконання функцій педагогічної діяльності та здійснення самовиховання, самовдосконалення.

При вивченні потенційних можливостей ЗВО в педагогічній організації самовиховання студентів - майбутніх педагогів нами були виявлені наступні тенденції.

НУБіП України

У силу сформованої традиції викладачами визнається значимість включення студентів в процес самовиховання. Це підтверджують і результати наших бесід з викладачами загальної і спеціальних дисциплін,

педагогіки та психології. Навчальні плани всіх спеціальностей передбачають організацію самостійної позааудиторної роботи студентів.

НУБіП України

Особливу увагу в ЗВО приділяється науково-дослідній роботі майбутніх фахівців, результати якої виносяться на щорічні наукові студентські конференції, публікуються в збірниках наукових робіт. Університет має

НУБіП України

гарну інформаційну базу (постійно розширюється фонд бібліотеки, систематизація джерел з різних напрямків, використання електронної бази даних, мережі Інтернет і т.п.).

НУБІП України

Отже, констатувальний етап дослідно-експериментальної роботи допоміг виявити наявний рівень самовиховання, встановити його недостатність.

НУБІП України

2.2. Реалізація комплексу організаційно-педагогічних умов самовиховання майбутніх педагогів у ЗВО

НУБІП України

Формувальний етап дослідно-експериментальної роботи був задуманий і здійснений як досвід моделювання та реалізації педагогічних умов, необхідних і достатніх для ефективного самовиховання майбутніх педагогів.

НУБІП України

Даний етап роботи полягав у розробці та апробації оптимального варіанту програми організації самовиховання майбутніх педагогів, що дозволяє побудувати освітню підготовку як простір цілісного осягнення студентами професії і свого «Я» в ній і цілеспрямовано надавати педагогічну допомогу в удосконаленні професійно орієнтованої самоосвітньої діяльності.

НУБІП України

Експериментальною базою виступив Гуманітарно-педагогічний факультет - НУБІП України. В експерименті взяли участь 52 людини. В якості контрольної групи визначено групу «В» (26 осіб), експериментальної - «Г» (26 осіб). Групи є однорідними за складом, студенти мають приблизно однаковий рівень розвитку самовиховання (див. Табл. 3).

НУБІП України

Таблиця 3
Результати діагностики рівня самовиховання у студентів контрольної та експериментальної груп

НУБІП України

НУБІП України

Рівень	Контрольна група	Експериментальна група
самообразования		
Високий	3 чол.-11,5%	2 чол.-7,7%
Середній	11 чол.-42,3%	11 чол.-42,3%
Низький	12 чол.-46,2%	13 чол.-50%

Умовами організації експериментальної групи стали:

- здійснення системної роботи щодо забезпечення самовиховання студентів, як на рівні спеціального курсу, так і в процесі навчання дисциплін спеціальності, педагогічної практики, науково-дослідницької роботи;

- використання в навчальному процесі тренінгового навчання, спрямованого на розвиток у студентів значущих для професійної діяльності та самовиховання якостей і стимулювання активного професійного образу.

Решта умов в експериментальній і контрольній групах практично рівнозначні.

Етап передбачав безперервність і циклічність роботи по вдосконаленню самоосвітньої діяльності майбутніх педагогів. Кожен цикл цієї діяльності включав в себе три взаємопов'язаних етапи: проектування роботи; власне розвиток структурних елементів самовиховання, аналіз і оцінка результатів роботи.

Таким чином, реалізація комплексу організаційно-педагогічних умов самовиховання майбутніх педагогів у ЗВО дозволила зробити наступні висновки.

Етап дослідно-експериментальної роботи полягав у розробці та апробації оптимального варіанту програми організації самовиховання майбутніх педагогів, що дозволяє побудувати освітню підготовку як

НУБІП України

простір цілісного осягнення студентами професії і свого «Я» в ній і цілеспрямовано надавати педагогічну допомогу в удосконаленні самоосвітньої діяльності.

НУБІП України

Відмінними умовами організації експериментальної групи—стали здійснення системної роботи щодо забезпечення самовиховання студентів,

НУБІП України

як на рівні спеціального курсу, так і в процесі навчання дисциплін спеціальності, педагогічної практики, науково-дослідницької роботи; використання в навчальному процесі тренінгового навчання, спрямованого на стимулювання активного професійного образу.

НУБІП України

Програма забезпечення процесу самовиховання студентів передбачала відтворення логіки суб'єктно-суб'єктного управлінської взаємодії викладачів і студентів.

НУБІП України

В процесі розвитку у майбутніх педагогів компонентів професійно орієнтованого самовиховання переважно використовуються методи

НУБІП України

активного навчання, а також проблемної лекції, самостійної практичної і дослідницької роботи, консультування, групова і індивідуальна форми навчання.

НУБІП України

2.3. Динаміка самовиховання студентів

НУБІП України

У контексті даного дослідження спеціальним курсом «Самовиховання майбутнього педагога» відводиться центральне місце в організації самовиховання майбутніх педагогів. Однак ідея цілісності і

НУБІП України

безперервності процесу самовиховання визначає необхідність інтеграції

НУБІП України

його цілей в освітній процес вузу не тільки на рівні спецкурсу, а й на рівні навчальних дисциплін, практики, науково-дослідної роботи студентів.

НУБІП України

Провідним методом навчання, що застосовується, виступає психологічний тренінг. Тренінгове навчання не тільки допомагає майбутньому педагогу опанувати комплексом необхідних ділових та моральних якостей, а й сприяє розвитку мотиваційної, когнітивної та операційної сфер його особистості.

НУБІП України

Дані теоретичні положення лягли в основу проєктування і організації дослідно-експериментальної роботи.

Експериментальне дослідження було задумано і проведено як перевірка теоретичної моделі процесу самовиховання майбутніх педагогів

НУБІП України

в умовах ЗВО. Формувальний етап експерименту був присвячений апробації розробленої програми педагогічного забезпечення самовиховання майбутніх педагогів. В експериментальній роботі взяли участь 52 людини (тобто дві групи - контрольна і експериментальна).

НУБІП України

Можна стверджувати, що склад груп практично рівнозначний: і в експериментальній і в контрольній групі представлені всі три рівня самовиховання, приблизно в рівних співвідношеннях.

Для визначення достовірності збігів експериментальних даних в контрольній та експериментальній групах нами був використаний статистичний критерій однорідності.

НУБІП України

Виявлений нами рівень самовиховання у студентів є недостатнім для самостійного здійснення ними професійної діяльності та професійно орієнтованої самовиховання, що свідчить про необхідність спеціальної роботи по його розширенню в умовах ЗВО.

НУБІП України

На перетворюючій етапі дослідно-експериментальної роботи був розроблений варіант програми організації самовиховання, що дозволяє

НУБІП України

цілеспрямовано сприяти в удосконаленні самоосвітньої діяльності. Для ефективно організації процесу самовиховання нами були створені такі

педагогічні умови:

- диференціація та особистісна орієнтація освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей і їх здатності до самостійної пізнавальної діяльності;

- цілеспрямоване формування в цілісному освітньому процесі вузу професійної мотивації, відповідних якостей особистості і умінь самовиховання педагога, готового реалізувати соціальну місію - надання компетентної педагогічної допомоги різним категоріям населення;

- безперервний характер позитивних змін в процесі самовиховання, що відповідають логіці становлення студента як суб'єкта професійної діяльності;

- активізація розвиваючої функції в діяльності викладачів ЗВО, що означає їх перехід в режим педагогічної взаємодії і професійного співробітництва зі студентами в освітньому процесі;

- використання методів активного соціально-психологічного навчання в якості ведучого способу формування компонентів професійної діяльності і самовиховання педагогів, стимулювання пізнавальної активності і їх здатності до навчальної самоорганізації.

Успішність реалізації експериментальної програми відстежувалася шляхом діагностики. В її основу покладено зіставлення отриманих результатів, що характеризують сьогодення і попередній стан досліджуваного явища. При цьому методами виявлення результатів самовиховання майбутніх педагогів служили оцінювання, анкетування, аналіз рефлексивний звітів і ін.

Обробка отриманих даних проводилася на основі наступних принципів:

НУБІП України

- об'єктивності, який передбачає неупереджене ставлення і розгляд результатів, що виключає будь-які спотворення дійсності;

НУБІП України

- причинності, що передбачає необхідність встановлення універсальної зв'язку між окремими фактами (результатами діагностики) і реальністю, виявлення закономірностей їх виникнення та функціонування;

- комплексного підходу, що складається в описі і аналізі явищ в цілісності, у всьому різноманітті проявів.

НУБІП України

Аналіз даних, отриманих в ході повторного експертного оцінювання, а також застосування інших методів, дозволив виявити ступінь результативності впливу створених нами умов на самоосвіту майбутніх педагогів.

НУБІП України

Наслідком нових установок студентів є спостережуване зростання їх залученості в процес самовиховання в сфері освоєної професії. В експериментальній групі систематично самовиховання зростає більш ніж на 23%.

НУБІП України

На думку викладачів і самих студентів, зросла ступінь самореалізації особистості в навчально-професійній діяльності. Більше 90% студентів віддають перевагу завданням пошукового типу, а також завдань, виконання яких вимагає нестандартних підходів. Підвищився рівень домагань студентів, вони стали більш критично ставитися до себе. На

НУБІП України

семінарах навчаються демонструють досить високу готовність до заняття, із задоволенням спілкуються в мікрогрупах, обговорюють різні питання, дискутують, виступають з доповідями, рецензують виступи один одного і т.п. Ці факти свідчать про зміну ставлення студентів до процесу навчання,

НУБІП України

більш яскравому прояві в освітньому процесі таких якостей, як працьовитість, відповідальність, цілеспрямованість, комунікабельність. Аналіз рефлексивних звітів студентів і спостереження викладачів виявили в контрольній групі набагато менш відчутні зміни особистісного

НУБІП України

компонента самовиховання. Показово, що більшість студентів намагалися уникнути фраз, що починалися зі слів «став», «відкрив в собі», «відчув» і

НУБІП України

т.п. Серед висловлювань, що мають відношення до особистісного компоненту, багато суперечливих, наприклад «зрозуміла, що самовиховання необхідно кожному, але важко змусити себе займатися ним

НУБІП України

постійно». У той час як студенти експериментальної групи прагнули зробити звіт розгорнутим, цікавим за змістом і формою, особистісно орієнтованим, які навчаються контрольної групи, в основному, давали однакові, досить короткі відповіді на поставлені викладачем питання.

Нижчі показники розвитку особистісного компонента самовиховання в контрольній групі ми пов'язуємо з відсутністю

НУБІП України

тренінгового циклу, багато в чому сприяв самореалізації та розвитку професійної спрямованості особистості студентів експериментальної групи.

В цілому, має місце якісне перетворення особистісних параметрів

НУБІП України

самовиховання забезпечило розширення інших компонентів цієї діяльності.

Значним перетворенням піддався гностичний компонент самовиховання. Студенти обох груп засвоїли теоретичні та методичні

НУБІП України

питання лекцій спецкурсу. Більшість студентів змогли дати чітку і повну

характеристику сутності самовиховання, назвати його найважливіші джерела і умови успішності. У уміннях, перерахованих навчаються, відбивається знання, розуміння і усвідомлення дій, володіння якими забезпечує фахівцеві ефективне самовиховання.

НУБІП України

Викладачі відзначили, що на семінарах і практичних заняттях студенти аргументують свої відповіді відомостями з додаткової літератури, даними, отриманими в ході роботи над курсовим або кваліфікаційним дослідженням, а також результатами аналізу власного

НУБІП України

життєвого досвіду, спостережень, роздумів в процесі проходження педагогічної практики.

НУБІП України

За словами студентів, вони стали працювати над конспектами лекцій, записувати на полях додаткові відомості, питання викладачеві і відповіді на них, що підвищило інтерес до сприйняття лектора і полегшило

НУБІП України

підготовку до семінарських занять, іспитів. Підвищилася дискусійна культура майбутніх педагогів. До 90% студентів експериментальної групи використовують порівняльний аналіз матеріалу при розробці доповідей, рефератів, оцінюють значимість інформації, формують висновки. При цьому близько 30% демонструють високий рівень володіння даними

НУБІП України

вміннями, близько 60% - середній (в контрольній групі відповідні цифри

НУБІП України

нижче в дві-три рази). Аналіз роботи студентів над кваліфікаційним дослідженням, звітної документації по практиці показав, що число студентів, які вміють

НУБІП України

самостійно і успішно вирішувати теоретичні і професійні практичні завдання, збільшилася.

НУБІП України

Таким чином, розширився і операційний компонент самовиховання. В експериментальній групі його істотне розширення призвело до раціоналізації засвоєння і реалізації професійних знань. Майже на 35% збільшилася кількість студентів, здатних вільно здійснювати перенесення

НУБІП України

знань на заняттях, заліках, іспитах з різних дисциплін, встановлювати міжпредметні зв'язки, на 50% - кількість учнів, які застосовують засвоєні знання (теоретичні, методичні, технологічні) при вирішенні професійних практичних завдань.

У контрольній групі наведеними вище показниками відповідають 15% і 12%. Більшість самовиховання, освоєння студентами контрольної групи в ході спецкурсу, не отримали свого закріплення в педагогічному процесі і тому не сприяли відчутному підвищенню рівня професійних знань.

НУБІП України

У процесі експериментальної роботи зверталася особлива увага на формування і розвиток умінь студентів керувати власною діяльністю.

НУБІП України

Студенти контрольної і експериментальної груп навчилися розробляти особистий план, програму самовиховання. Набуті вміння планування часу і постановки цілей своєї діяльності частину з них

застосувала в період проходження педагогічної практики, що в значній мірі (за словами учнів) зумовило успішність практики.

НУБІП України

Активно стимулювалася рефлексивна діяльність студентів. Самоаналізу і оцінці піддавалося виконання кожного практичного завдання спецкурсу і кожної вправи тренінгу. На індивідуальних

консультаціях здійснювався аналіз процесу самоосвітньої діяльності.

НУБІП України

Помітно зацікавилися цією роботою студенти експериментальної групи. Вони частіше, ніж студенти контрольної групи, зверталися за консультаціями до викладача, який веде спецкурс. Ці учні прагнули

контролювати процес розвитку самоосвітньої діяльності, оцінювати ступінь своєї участі в ньому, виявляти недоліки в роботі та їх причини,

НУБІП України

коригувати раніше розроблений план. Проведене на заключному занятті оцінювання показало, що рівень адекватності самооцінки у студентів експериментальної групи істотно підвищився.

Таким чином, порівняльний аналіз діагностичних даних

НУБІП України

констатуючого і формуючого етапів експериментальної роботи дозволив виявити динаміку самовиховання майбутніх педагогів, яка постає як хід розвитку самоосвітньої діяльності студентів, її компонентів в результаті

реалізації експериментальної програми і проявляється в зростанні числа студентів з високим рівнем самовиховання.

НУБІП України

НУБІП України

Висновки до 2 розділу

НУБІП України

Здійснення дослідно-експериментальної роботи, опис і результатів якої представлені вище, дозволило зробити наступні висновки.

НУБІП України

Констатуючий етап виявив, що наявний рівень самовиховання педагогів-практиків не дозволяє фахівцям успішно виконувати роботу з надання педагогічної допомоги людям і перешкоджає професійно-особистісному саморозвитку. Результати проведеного дослідження

НУБІП України

виявляють необхідність спеціальних проектів, спрямованих на забезпечення самовиховання педагогів, що реалізуються в рамках системи підвищення кваліфікації, а також свідчать про актуальність проблеми педагогічної організації самовиховання майбутніх педагогів в умовах вищого навчального закладу.

НУБІП України

В ході діагностики самовиховання студентів нами було встановлено, що більшість піддослідних має низький рівень самовиховання. При цьому найменш розвинені операційний і управлінський його компоненти, особистісний компонент має помітно кращі показники за рахунок відносно

НУБІП України

високої мотивації самовиховання. Ситуація, що склалася пояснюється відсутністю в ЗВО системної роботи з учнями з надання їм допомоги і сприяння в самоосвіті, що відповідає логіці їх становлення як суб'єктів професійної діяльності.

НУБІП України

Формуючий етап дослідно-експериментальної роботи полягав у розробці та апробації оптимального варіанту програми організації самовиховання майбутніх педагогів, що дозволяє побудувати освітню підготовку як простір цілісного осягнення студентами професії і свого «Я»

НУБІП України

в ній і цілеспрямовано надавати педагогічну допомогу в удосконаленні самоосвітньої діяльності.

НУБІП України

Умовами організації експериментальної групи стали здійснення системної роботи щодо забезпечення самовиховання студентів, як на рівні спеціального курсу, так і в процесі навчання дисциплін спеціальності, педагогічної практики, науково

НУБІП України

дослідницької роботи; використання в навчальному процесі тренінгового навчання, спрямованого на стимулювання активного професійного образу.

Таким чином, аналіз даних експериментальної роботи підтвердив припущення про те, що ефективність самовиховання майбутніх педагогів

НУБІП України

в процесі їх професійної підготовки у ЗВО забезпечується створенням наступних організаційно-педагогічних умов: диференціація та особистісна орієнтація освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей і їх здатності до самостійної пізнавальної діяльності; цілеспрямоване

НУБІП України

формування в цілісному освітньому процесі ЗВО професійної мотивації, відповідних якостей особистості і умінь самовиховання педагога, готового реалізувати соціальну місію - надання компетентної педагогічної допомоги різним категоріям населення; безперервний характер позитивних змін в

НУБІП України

процесі самовиховання, що відповідають логіці становлення студента як суб'єкта професійної діяльності; активізація розвиваючої функції в діяльності викладачів вузу, що означає їх перехід в режим педагогічної взаємодії і професійного співробітництва зі студентами в освітньому

НУБІП України

процесі; використання методів активного психологічного навчання в якості ведучого способу формування компонентів професійної діяльності та самовиховання педагогів, стимулювання пізнавальної активності і їх здатності до навчальної самоорганізації.

ВИСНОВОК

НУВБІП України

Аналіз теоретичних підходів до визначення самовиховання дозволяє трактувати дану наукову категорію наступним чином.

Самовиховання є 1) самокерованою освітньою діяльністю особистості, спрямованою на задоволення потреб в соціалізації, самореалізації, підвищенні культурно-освітнього, наукового, професійного рівня; 2) освітнім процесом, що представляє собою єдність і цілісність процесів самонавчання, самовиховання, саморозвитку, що включає управління суб'єктом власними потребами, засвоєння нових норм, збагачення своїх здібностей і формування готовності проявити їх в діяльності.

Самовиховання як певна цілісність має особливу структуру. Нами виділені особистісний, гностичний, операційний, управлінський компоненти самовиховання, що обґрунтовано особистісно-діяльнісний підхід, що виступає методологічною підставою даного дослідження. Провідне місце в структурі самовиховання людини займає особистісний компонент, який визначає спрямованість і загальний зміст самовиховання.

Згідно з результатами теоретичного дослідження, педагогічна діяльність є різновидом професійної діяльності, спрямовану на забезпечення освітньо-виховними засобами соціалізації особистості, освоєння індивідом соціального досвіду людства, набуття або відновлення соціальної орієнтації соціального функціонування. Соціальною місією професії є вплив на зростання самосвідомості конкретної особистості, спільності, суспільства і людства. В якості мети і цінності педагогічної діяльності виступає спілкування. Педагог працює в особливих умовах, для яких характерні поєднання умов як інституційної, так і відкритого середовища, сімейно-побутовий мікросередовища.

НУВБІП України

неформального спілкування, а також нестандартність і крайня мінливість ситуацій педагогічної практики.

Ці та інші особливості педагогічної діяльності зумовлюють специфіку самовиховання педагога в теоретичному, методичному та практичному аспектах.

Теоретичний аспект самовиховання педагога пов'язаний з визначенням його сутності, функцій і компонентів

Самовиховання педагога ми визначаємо як самоврядну освітню діяльність фахівця педагогічної сфери, спрямовану на його безперервне професійний та особистий саморозвиток з метою вдосконалення готовності до педагогічного забезпечення соціалізації людини.

Значущими функціями самовиховання педагога є: активізація процесу осмислення досвіду роботи в різних ситуаціях практики і власного суб'єктивного досвіду; поглиблення розуміння соціальних явищ і проблем; забезпечення адаптації до постійно змінюваних умов праці; приведення в дію механізмів самопізнання, самореалізації та самовдосконалення; підвищення професійної компетентності, забезпечення досягнення професіоналізму.

У структурі самовиховання педагога виділяються чотири основні компоненти. Особистісний компонент включає мотиваційно-ціннісні освіти, інтелектуальні якості, емоційно-вольові, комунікативні, морально-етичні характеристики особистості, які виступають як професійно значущі. Гностичний компонент містить систему науково-практичних знань (загальноосвітніх та професійних), розуміння сутності педагогічної роботи, її цілей і місії. Операційний компонент характеризується вміннями, пов'язаними з операціями розумової діяльності, роботи з джерелами, застосування професійних знань у практичній педагогічній діяльності. Управлінський компонент представлений вміннями самоврядування в освітньому процесі.

У методичному аспекті самовиховання педагога специфічно за складом способів, прийомів, технік, правил, що входять в його методичне забезпечення. Практичний аспект характеризується різноманітністю проявів мотивів і інтересів в даній області, а так само напрямків діяльності в залежності від переважаючих в роботі педагога функцій.

Виявлення специфіки самовиховання педагога зробило можливим моделювання процесу самовиховання майбутніх педагогів в умовах ЗВО.

Моделювання процесу самовиховання майбутніх педагогів в умовах ЗВО забезпечується поетапним побудовою низки періодів-циклів, що відповідають логіці становлення студентів як суб'єктів педагогічної діяльності та передбачають формування у них професійної компетентності, розкриття творчого потенціалу, формування дослідницької діяльності, стійкої потреби в самоосвіті та умінь його здійснення. Кожен етап циклу (підготовчий, основний, заключний) передбачає суб'єктно-суб'єктна взаємодія студентів і викладачів в управлінні процесом і реалізацію чотирьох функцій діяльності викладачів: мотиваційної, дидактичної, операційної, управлінської.

Формами, методами і засобами оптимізації процесу самовиховання майбутніх педагогів у ЗВО виступають: проблемно-пошукове навчання, методи активного навчання (ділові ігри, та інші.), Спілкування студентів в мікрогруп і навчальній групі, самостійна навчальна робота, науково-дослідна робота; практика в установах освітнього і соціального профілю, проведення занять безпосередньо в умовах соціуму і спеціалізованих установ, індивідуальна робота (консультування і ін.) При цьому особливе значення мають активні психолого-педагогічні методи.

Теоретичний аналіз наукових досліджень дозволив розробити узагальнені критерії самовиховання педагога: мотивація самовиховання, самореалізація особистості в освітньому процесі, освіченість особистості, вміння самонавчання, вміння самоврядування. Кожен з них розкривається

за допомогою емпіричних показників. Виявлені критерії уможливили проектування рівнів самовиховання майбутніх педагогів: низького, середнього, високого.

Формувальний етап дослідно-експериментальної роботи включав проектування і реалізацію в освітньому процесі ЗВО наступних педагогічних умов:

- диференціація та особистісна орієнтація освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей студента і їх здатності до самостійної пізнавальної діяльності;

- цілеспрямоване формування в цілісному освітньому процесі вузу професійної мотивації, відповідних якостей особистості і умінь самовиховання педагога, готового реалізувати соціальну місію - надання компетентної педагогічної допомоги різним категоріям населення;

- безперервний характер позитивних змін в процесі самовиховання, що відповідають логіці становлення студента як суб'єкта професійної діяльності;

- активізація розвиваючої функції в діяльності викладачів ЗВО, що означає їх перехід в режим педагогічної взаємодії і професійного співробітництва зі студентами в освітньому процесі;

- використання методів активного соціально-психологічного навчання в якості ведучого способу формування компонентів професійної діяльності та самовиховання педагогів, стимулювання пізнавальної активності і їх здатності до навчальної самоорганізації.

В експериментальній групі в порівнянні з контрольною групою здійснювалася системна робота щодо забезпечення самовиховання студентів, як на рівні спеціального курсу, так і в процесі навчання дисциплін спеціальності, педагогічної практики, науково-дослідницької роботи, крім того, в навчальному процесі використовувалося тренінгове навчання, спрямоване на стимулювання активного професійного образу.

Експеримент показав явні тенденції якісного поліпшення самовиховання майбутніх педагогів під впливом зазначеної вище сукупності організаційно-педагогічних умов. Повний варіант

експерименту, який здійснюється в експериментальній групі, виявився

більш результативним.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абашкіна Н.В. Організація навчально-виховного процесу у вальдорфській школі (Німеччина) // Початкова школа. – 2003. – №7. – С.

2. Агадуллін Р.Р. Позанавчальна виховна робота у ЗВО: досвід формування полікультурної компетентності сучасного педагога // Педагогіка і психологія. – №3 (56). – 2017. – С. 64-72.

3. Атутов П.Р. Технология и современное образование // Педагогіка. – 1996.

4. Боголюбов В.И. Педагогическая технология: эволюция понятия // Педагогіка. – 1991. – №9. – С. 123.

5. Бойко А.М. Оновлена парадигма виховання: шляхи реалізації. – К.: ІЗМН, 2006. – 412с.

6. Болюбаш Я.Я. Організація навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах. – К.: ВВП «КОМЦАС», 2007. – 164с.

7. Бордовский Г.А., Извозчиков В.А. Новые технологии обучения. Вопросы терминологии // Педагогіка. – 1993 – №5. – С. 87.

8. Боярекий Е.А. Коломиец С.М. Обобщение компетенции выпускников вузов // Высшее образование сегодня. – № 6. – 2007. – С. 84-86.

9. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогіка, 1999. – 192с.

10. Беспалько В.П. Основы теории педагогических систем. – Воронеж, 1997. – 264с.

11. Бернс Р. Развитие Я – концепции и воспитание. – М., 1996. – 420с.

12. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 2008. – 204с.

13. Бутенко Л.В. Учитель літератури: вияв творчості й краси (підготовка майбутніх учителів літератури до інтерпретації художніх творів): Монографія. – Херсон: Атлант, 2017. – 232с.

14. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2013. – 316с.

15. Волобуєва Т. Оновлення змісту професійної компетентності педагогічних кадрів // Рідна школа. – Березень. – 2016. – С. 21-23.

16. Володин С. П.П. Блонский о Марии Монтеessori // Дошкольное воспитание. – 1994. – №10. – С. 56-64.

17. Ворошин Ю.А. Компьютеризированные технологии в процессе предметной подготовки учителя // Педагогика, 2003. – №8. – С.53-60.

18. Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (Дидактичний аспект). – Х.: Скорніон, 2011. – 120с.

19. Вайніленко Т. В. До питання формування готовності майбутніх вчителів до професійного самовдосконалення. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики: збірник наукових праць. Київ, НПУ, 1999. Вип. 3. С. 8–12.

20. Головань М. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду // Вища освіта. – 2017. – №3. – С. 54-87.

21. Гура О.І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект: монографія. – К.: ІУ «ЗМУ», 2016. – 332с.

22. Гурина Т.В. Совершенствование коммуникативной компетентности учителя и обучение коммуникативно-речевой деятельности учащихся 5-9 классов на уроках литературы / Технологии современной дидактической в процессе управления методической работой

в школе / под. Ред. Д.п.н., проф. Л.П.Ильченко. – М.: АРКТИ, 2006. – С. 124–143.

23. Давыдов В.В. О понятии развивающего обучения //

Педагогика. – 1995. – №1. – С. 47.

24. Даньшева С. О. Професійне самовиховання студентів технічних вузів; автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2000. 16 с. 5

25. Димова Л.А. Концепция построения индивидуальной

траектории обучения студентов физической культуре в вузах с дистанционным обучением // Высшее образование. – №11. – 2008. – С. 3-

100.

26. Дмитрий А.И. Компетенции и компетентный подход в

современном образовании // Школьные технологии. – №6. – 2007. – С. 77-

82.

27. Дьякова Г. В. Вдосконалення особистості вчителя через самоаналіз і самооцінку. Педагогічні науки : збірка наукових праць.

Херсон, 1998. С. 142–145.

28. Елканов С. Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя : учебное пособие для студентов пединститутков. Москва, 1989. 189 с.

29. Захарова И.Г. Информационные технологии для

качественного и доступного образования // Педагогика. – 2002. – №1. – С.

27-34.

30. Змеев С.И. Технология обучения взрослых: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр

“Академия”, 2002. – 128с.

31. Зубкова І. Ю. Психологічні особливості Я-образу вчителя-професіонала за структурними компонентами цілісної моделі.

Практична психологія та соціальна робота. 2003. № 5. С. 4–11.

32. Зязин Б. П. Педагогические основы профессионального самовоспитания студентов в ISSN 1992-5786. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах 260

педагогическом вузе : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Алма-Ата, 1978. 20 с.

33. Исаев И.Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр “Академия”, 2002. – 208с.

34. Ищенко В. А. Проблемы профессионального самовоспитания будущего учителя музыки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Москва, 1991. 18 с.

35. Кожевников В. Поняття «Компетентність» у педагогіці

// Директор школи. Україна. – №5. – 2008. – С. 50-54.

36. Колодько Т. Професійно-педагогічна компетентність майбутнього учителя // Рідна школа. – 2005. – листопад. – С. 5-7.

37. Корець О.М. Комунікативна компетентність, як складова професіоналізму майбутнього педагога // Практична психологія та соціальна робота. – 2017. – №3. – С. 23.

38. Корнетов Г.Б. Универсальные педагогические парадигмы в теории и истории образования // Школьные технологии. 2002. – №6. – С. 69 - 75.

39. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. – М.: Знание, 1987. – 234с.

40. Кларин М.В. Инновации в мировой педагогике. – М.: Образование, 1989. – 654с.

41. Кларин М.В. Педагогическая технология. – М.: Ученик, 1989. – 410с.

42. Кухаренко В.М., Рибалко О.В., Сиротенко Н.П. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс. –

Харків: НТУ «Торсінг», 2012. – 320с.

43. Кучерявий О. Г. Теоретичні і методичні основи організації професійного самовиховання майбутніх вихователів

дошкільних закладів і вчителів початкових класів: дис. ... д-ра пед. наук :

13.00.04. Київ, 2002. 406 с.

44. Куччаев Р.М. Экспериментальное обоснование формирования знаний в области информационных технологий // Высшее образование сегодня. – №8. –2007. –С. 45-49.

45. Локшин В. Професійна компетентність фахівців з управління в соціокультурній сфері як технології модернізації вищої освіти // Рідна школа. – 2016. – квітень. – С. 54-55.

46. Лебедева Г .А. Технология обучения педагогическому проектированию // Педагогика. – 2002. – №1. – С. 68 - 75.

47. Левитес Д.Г. Практика обучения: Современные образовательные технологии. – М.: Воронеж, 1998. – 123с.

48. Мостова Т. Вальдорфська педагогіка // Освіта України. – 1999. – №1,2 – С. 11.

49. Майборода В.К. Вища педагогічна освіта в Україні: історія, досвід, уроки (1917-1985). – К.: Знання, 2002. – 237с.

50. Макрідіна Л. Сучасні технології навчання (Формування творчої особистості) // Рідна школа. – 2017. – №6. – С. 46–49.

51. Митин О.Н. Технология управления педагогическими системами // Школьные технологии. – 2002. – №3 – С.55-75.

52. Нечипоренко Л. С. Педагогічна культура. Харків, 1993. 145 с.

53. Психология и педагогіка: Учебное пособие / Под редакцией А.А. Бодалева и др. М.: Изд-во института психотерапии, 2002. – 585с.

54. пособие для вузов – М. ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 437с.

55. Подмазин С.И. Личностно-ориентированное образование: социально-философское исследование. Запорожье: Просвіта, 2000. – 250с.

56. Падалка О.С., Нісімчук А.М., Смолюк І.О., Шпак О.Т.

Педагогічні технології. Навчальний посібник. – К: Українська енциклопедія, 2005. – 252с.

57. Паламарчук В., Рудаківська С. Від творчої особистості

до нових технологій навчання // Рідна школа. – 2017. – №2. – С. 52-62.

58. Педагогіка. // В.А. Сластенин и др. – М.: Школа - Пресс,

2000. – 456с.

59. Педагогіка: педагогические теории, системы,

технологии: Учеб. пособие для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений

/ Под ред. С.А. Смирнова. – 4-е изд., испр. – М.: Издательский центр

“Академия”, 2003. – 512с.

60. Педагогіка: Учебное пособие для студентов

педагогических вузов и педагогических колледжей // Под ред. П.И.

Пидкасистого. – М., 1996. – 364с.

61. Педагогіка: Учебное пособие для студентов

педагогических учебных заведений / В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И.

Мищенко, В.Н. Шиянов. – М.: Школа - Пресс, 1997. – 458с.

62. Пехота О.М. Особистісно-орієнтована освіта і

технології / Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки,

корективи. – К., 2011. – 452с.

63. Прокопова О. Система професійного

самовдосконалення вчителя хімії середньої школи: дис. ... канд. пед. наук

: 13.00.04. Київ, 2003. 298 с.

64. Родигіна І. Компетентісно спрямований

педагогічний процес // Директор школи. Україна. – 2016. – №5. – С. 45-

65. Серета І. В. Організаційно-педагогічні умови активізації процесу самовиховання студентів гуманітарних факультетів університету : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07. Миколаїв, 2005. 260 с.

66. Суценко Л. О. Культурологічна спрямованість професійної підготовки майбутнього педагога – вектор безперервного процесу його самовдосконалення. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. Запоріжжя, 2017. Вип. 55 (108). С. 324–332.

67. Теоретичні та методичні основи професійного самовиховання студентів вузу / В. А. Семиченко, О. М. Галус, Л. В. Зданевич ; за загальн. ред. В. А. Семиченко. Хмельницький : ХГТН, 2001. 253 с.

68. Фендель Т. В. Организационно-педагогические условия компетентного подхода в профессиональном становлении специалистов // ТПФК. – 2008. – №12. – С. 60-66.

69. Филимонок Л. А. Готовность будущего педагога к проектноисследовательской деятельности // Высшее образование. – 2008. – №11. – С. 73-74.

70. Фурман А. В. Методологический анализ систем развивающего обучения // Педагогика и психология. – 1995. – №1. – С. 78.

71. Хазова С. А. Личностные качества конкурентноспособного специалиста // ТПФК. – 2008. – №12. – С. 64-68.

72. Хатунцева С. М. Теоретичні і методичні засади формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення у процесі індивідуалізації професійної підготовки. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2018. 561 с.

73. Чемерис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності й компетенції // Вища освіта України. – 2016. – № 2. – С. 84-87.

74. Черкашин Г.С. Использование целенаправленной психической саморегуляции с целью самовоспитания будущего учителя. Комплексный подход к формированию личности будущего педагога :

сборник научных трудов. Днепропетровск, 1980. С. 119–124.

75. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: Учеб.

76. Якиманская И.С. Разработка технологии личностно ориентированного обучения // Вопросы психологии. – 1995. – №2. – С. 45.

77. Яцій О. М. Педагогічне стимулювання морального самовиховання майбутніх учителів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Одеса, 1996. 12 с.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України